

מחזרים

פר' כי תשא-פרה | גלוז' כ"א | תשפ"א

העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישראל

פנינים חכמים ואמרות נפלאות על פרשת השבוע

פנינים ואמרות

ומרחיב את דבריו), לכן אם תתן מחצית השקל בנדבת הלב, אז אדע אם מקורך נצר נטע להמגן אברהם.

שיח צדיקים

הווארט ששמע הרידב"ז אצל הרה"ק מקאברין

ושמרו בני ישראל את השבת וגו' ביני ובין בני ישראל אות הוא לעולם כי ששת ימים וגו' (לא, טו-טז).

שמעתי מהגאון רבי אשר זאב וורנר אב"ד טבריה שבעצמו זכה לשמוע מפיו של הגאון רבי יעקב דוד בן רבי זאב וילובסקי זצוק"ל מחבר פירוש הרידב"ז על הירושלמי [הוא היה יליד קוברין, בראשית שימש כרב בעיר סלוצק והיתה תקופה קצרה שעבר לשמש ברבנות בשיקאגו שבארה"ב, ואח"כ עבר להתגורר בעיה"ק צפת ת"ו, וזקני חסידי צפת אהבו אותו מאד על אף שלא היה שייך לעדת החסידים. ובהיותו בצפת שמע ממנו הרב וורנר את הדברים האלה:]

בשנות בחרותו חשקה נפשו להיכנס ליל שבת קודש לשלחנו הטהור של הרה"ק רבי משה מקוברין ז"ע, ושמע שנשא את דברו בקול להבות אש קודש, לפרש הכתוב גבי שבת קודש "ביני ובין בני ישראל אות הוא לעולם, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש", וכה אמר:

הנה אצל שני אוהבים מצוי מאד שתהיה להם שפה משותפת וסימנים אחדים, שאף אחד אינו מבין זולתם, ועושין כן לסימן

אי אפשר להבין 'מגן אברהם' בלי 'מחצית השקל'...

זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש (ל, יד).

כתב הגאון ר' צבי יחזקאל מיכלזאהן זצ"ל, בעת היותי רב בפלונסק, היה גר שם עשיר אחד נכד רבינו בעל מגן אברהם, והוא היה קמצן גדול. פעם באתי אליו ודרשתי ממנו נדבה לצורך דבר מצוה גדול, ולא אבה לתת לי, והתפאר עצמו בייחוסו שהוא נכד להמגן אברהם.

ואמרתי לו בדרך צחות, ידוע תדע כי בלא 'המחצית השקל' אין העולם מכיר ויודע ב'המגן אברהם' (המג"א נכתב בקיצור, והפירוש מחצית השקל מבאר

זכה לעשירות בזכות נתינת צדקה מרובה

ונתנו וגו' (ל, יב). כתב הבעל הטורים ח"ל: ונתנו, אם תקראנו למפרע יהיה ג"כ ונתנו, לומר לך כל מה שאדם נותן לצדקה יחזור אליו ולא יחסר לו בשביל זה כלום.

ומעשה רב, שהרה"ק רבי מנחם מנדל מרימינוב זצ"ל בדרך לאיש אחד שיהיה עשיר, ונעשה לגביר אדיר מופלג. ושאל אותו הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זצ"ל היתכן ליתן עושר מופלג כזה לאיש אחד. השיב לו הרה"ק מרימינוב: אני ברכתי אותו סתם בעשירות, והוא בעל צדקה גדול, ותיבת "ונתנו" הוא למפרע ג"כ "ונתנו", לכן כמו שהוא נדבן גדול בלי גבול נתנו לו מן השמים ג"כ בלי גבול.

ילקוט מנחם

עמ' כ"ה

מסד מספרי חסידות לפרשת השבוע

עמ' י"א

פניני אביר יעקב

העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישראל

מחזרים

בכדי לחזק ולהדק קשר הידידות שביניהם. וזהו דכתיב "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם" - וטעמא להא מילתא היא כי "ביני ובין בני ישראל אות היא" - בין הקב"ה לכלל ישראל סימן הוא ושפה משותפת ביניהם, שאף אחד אחר אינו מבין מבלעדו, אולם "לעולם" - כלומר לאומות העולם מסבירים טעם חובת שמירת שבת, "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש" - שמסתירים מהם את הטעם האמתי.

וכל ימי חייו היה הרידב"ז מתלהב ומשתעשע בדברים אלו. ובאמת רעיון זה כבר מופיע באור החיים הקדוש שם על אתר, ומסתבר שהרה"ק מקוברין נמי לא אמר כן מדיליה אלא בשם האוה"ח הק', ואף על פי כן התלהב השומע מן הדברים, הגם שלא היה נמנה בין תלמידיו שנאמרו בקדושה יתירה, עד שחדרו לתוך מעיו וכל ימי חייו נשא מאמר זה על לבו.

מפי הגה"צ רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל

מדוע סירב ה'אבני נזר' לתת הכשר למפעל ממכר "בארשט" לפסח

ושמרו בני ישראל את השבת וגו' (לא, טז).

הגה"צ מנאראל זצ"ל: היה אומר שקבלה בידו כי פעם ביקש יהודי מהגה"ק האבני נזר זי"ע שיתן לו "הכשר" למפעל שהקים

קלונימוס קלמיש מפיאסצנא הי"ד אמר: איתא מהרה"ק רבי אלעזר מליזענסק [בן הרבי ר' אלימלך זי"ע] שהקשה הלא אין זה "כולא שתא", שהרי שבת הוא רק יום אחד בשבוע, ופסח הוא שבוע אחד בשנה! ואמר בקדשו, שהיה כקוץ בעיני המן אותן ההכנות שעושים ישראל קודם כל מצוה, שבמשך כל השנה עוסקים בהכנות פסח, ובמשך כל השבוע עוסקים בהכנות שבת. עכלה"ק (דרך המלך פרשת תולדות תר"צ).

ואכן כך אמרו צדיקי הדורות: המן הרשע ידע את האמת... כל השנה היא "פסח"... הרי מחנוכה מתחילים כבר להכין את ה"בארשט" לפסח, ומחודש שבט מתחילים כבר את הנקיונות, אחרי פורים כבר נודף ריחן של המצות, ובחודש ניסן כבר לא ניתן למצוא אי מה ולדבר עמו דבר, זולת החג הקרב... אכן כך: "כולא שתא פסח היום"... לא היה איכפת לו להמן הרשע שישנם ז' ימי חג ליהודים... אולם על זאת חרה אפו: על ששנה שלימה "מתעסקים" הם באותם ז' ימים, על כך ששבוע שלם "מתעסקים" הם בשבת קודש, בזה צרה עינו של אותו רשע. דרך המלך (פר' תולדות), ליקוטי אב (פורים)

לצורך ממכר "בארשט" לפסח, אולם האבני נזר זי"ע סירב לכך, כשהוא מטעים באזניו את הדברים: "שמעני נא יהודי יקר! הנה כיום מכינים בכל בית יהודי "בארשט" לפסח... כבר באמצע החורף מתחילין ההכנות... מאז שכבשו את ה"בארשט" בחבית המיוחדת לכך, יודע כל ילד בבית שאסור להתקרב ומכל שכן לגעת בחבית של ה"בארשט", כי חבית זו מיוחדת לחג הפסח... ועל פסח אין פשרות... בצורה כזאת נקבעים ונטבעים בנפשות ילדי ישראל "חומרות" החג... ואילו אתה מבקש ליקח מכלל ישראל את הדבר היקר הזה?... בענין זה פירשו מה דאיתא בגמרא (יג, ב) שהמן התלונן בפני אחשוורוש: דמפקי לכולא שתא בשה"י פה"י, ופירש רש"י: שאומרים שבת היום, פסח היום, ואנו אסורים במלאכה. ואמר בזה הרה"ק רבי

כך הוציא הב"ה רשעים מהגיהנום

לטהר טמאים לטמא טהורים באומר

כלאים, ובעוברו על ידיהם נתעטש, ומפאת העיטוש התחילו השור וחמור ללכת, ונמצא מנהיג בכלאים, וע"י חטא זה נקבע דינו שיעבור על פתחו של גיהנם.

ועפ"ז ביאר באופן נפלא הרמ"ק מהר"י מרזין זצ"ל דברי הפייט (יוצר לפר' פרה) "לטהר טמאים לטמא טהורים באומר קדוש", "לטהר טמאים כשרוצה הקב"ה לטהר ולזכות את הרשעים שבגיהנם, אז 'לטמא טהורים' מחפש איזה עבירה אצל הצדיקים הקדושים, "באומר קדוש" שהצדיק והקדוש ע"י אמירתו כגון שמתעטש גרם לאיזה חטא כל דהו, ונמצא מוציא את הרשעים מהגיהנם.

(גר ישראל)

בבוקר קם הבעש"ט הק' והקדים להתפלל, ובסעודת שחרית שלח להביא שכר מן החדש ושתהו, ואמר: "כדאי הב"ה שמתיר, לסמוך עליו" (זכרון טוב - נשכיו עמ' כד). ומסופר שלא מצאו בבית דין של מעלה שום שמץ עבירה ועוון שעליה יצטרך רק לעבור דרך פתחו של הגיהנם, ובאו הנשמות שבגיהנם בטענה, שאם לא יעבור הב"ה דרכם לא יהיה להם עכשיו תיקון, שהרי ידוע שבזמן שצדיק עובר דרך הגיהנם אז הוא מוציא משם את הרשעים ומעלה אותם לתיקונם.

ואז הגיע המקטרג והביא עבירה אחת, שפעם אחת עבר הב"ה בשוק והיתה עומדת שם עגלה רתומה לשור וחמור יחדיו שהם

קדוש (יוצרות לפר' פרה).

כשעלה רבינו הב"ה השמימה הכריזו לפניו: "פנו מקום לרבי יואל מקראקא הבירה" (כן הביא בהקדמה לספר תוס' שבת ממה שסיפר לפי תומו דיבוק אחד).

ואמרו צדיקים שארבעים יום קודם פטירתו של הב"ה התחילו לצנן את אש הגיהנם כדי שיוכל הב"ה להכנס לשם ולהוציא את הרשעים. וכמסופר, שפעם אחת שאל מרן הבעש"ט הק' זי"ע בשאלת חלום על איסור "חדש" לפני זמן הקרבת העומר בזמן הזה, והשיבו לו מן השמים כי אחר פטירת הב"ה (=רבינו יואל סרקיש מקראקא) ציננו את הגיהנם ארבעים יום מחמת שהיה צורך בזה לכבוד הב"ה.

מחזירים

הניוז היומי מבית עוז והדר - אור לישרים

נכה מתחילים את היום!

- ווארט יומי • סיפור יומי • הלכה יומית
- אור החיים הק' יומי • פניני אביר יעקב
- זוהר יומי • פניני הדף היומי
- זיכרון לצדיק

ישירות למייל האישי

לחץ כאן להצטרפות

העליון שלי בעולם, ורק לפקודותיו אציית. הקצין יצא למסדרון וקרא בקול גדול: בורים. אל החדר נכנס חייל גבוה, בעל תווי פנים יהודיים. במילים ספורות הסביר הקצין לבורים הלז אודות האגוז הקשה לפיצוץ, היושב לפניו. החייל, שאכן היה יהודי, החל לדבר אלי באידיש: למה לך להתעקש? וכי אינך מכיר את הנק.ו.ד. שנפש חיה שווה בעיניה כקליפת השום. כאן, בכלא, אין איסור לחלל שבת, בפרט שעל הפרת פקודה עלולים לדון אותך למוות, ואם באמת שומר מצוות אתה, ודאי שמעת כי פיקוח נפש דוחה שבת.

סירבתי לשמוע את דברי החייל ועניתי לו בתקיפות גלויה: אל תסית לדבר עבירה, חבל על דבריך. יהודי אני, ולא אחתום בשבת.

הקצין הגוי לא הבין אמנם את דברי, אך טון דיבורי התקיף היה ברור לו די והותר. כעסו רק גבר, והוא החל להמטיר עלי צרורות של קללות ואיומים. אך משראה כי סגנון זה אינו משפיע עלי, ניסה לשכנעני באופן אחר: אם תחתום – תשתחרר מחר יותר, וגם יהיו לך תנאי מאסר טובים יותר. תקבל ליטר חלב וגם ירקות כאוות נפשו, הכל אתן לך ובלבד שתחתום תיכף ומיד.

אך ידי נשארו שלובות, אף לא קרבו אל העט. הקצין קם ממקומו, והוא צועק עלי: אתה חותם? ואני משיבו ברוגע: לא! תשובתי השלווה הוציאה אותו משלוות רוחו, והוא פקד להוליך אותי לצינוק.

תאים רבים לענישה יש בבית הסוהר. כל תא קרוי בשם צינוק. הצינוק הוא חדר זעיר וכולו עשוי בטון. אין בו חלון, רק דלת פלדה,

המובילה אל הפרוזדור הארוך. בדלת חור קטן, דרכו מציץ השומר אל התא, לראות האם הכלוא בצינוק המחניק עודנו בין החיים... הוכנסתי לצינוק בחבטות עזות. החייל חבט בי בחזקה בכל גופי. ואני כמובן, פרצתי בבכי.

הקצין שליווה אותי אל הצינוק פקד: "הבא סמרטוט וסתום פיו של הבכיין". ואילו אני מלמלתי: לא אצעק יותר. אני מבטיח שלא אצעק. והקצין, כאילו נענה להפצרתי, ובמקום סמרטוט העניק לי סטירות לחי מצלצלות. אני, את הבטחתי קיימתי. אמנם הדמעות זלגו כמים, אך שום הגה לא יצא מפי.

והקצין לא יכול היה להרגע: האם עכשיו תחתום? ואני בשלי:

שפתי הצחיקוהו רוחשות: ריבונו של עולם, עזור לי, איני מסוגל יותר, כוחותי אזולים. אתה, השם יתברך, כל יכול, עזור לי, שלא אגיע לידי חילול שבת. אני לוחש לעצמי את הפסוק: 'ויציאם מחושך ועלמות ומסדרותיהם יתקן', והלא יאומן קודא: אני מרגיש שאני יכול לנענע את היר. אני מנסה שוב, והקישורים נפתחים. הרמתי יד אחת, לא יאומן, היר מתרוממת. הושטתי יד שנייה, וגם היא נעה בחופשיות גמורה. עם שתי ידי החופשיות התרתי את רגלי מן הבלמים. מתהיתי את הרגלים הדואבות. התגשמותי עמוקות וחשתי כי כוחותי שבים אלי אט אט...

כשזקני הגה"ח רבי ישראל יצחק פומרנץ זצ"ל שהה במדינת רוסיה בתחילת מלחמת העולם השנייה, הוא ניסה לברוח משם אל מדינת ליטא, בכדי שיוכל לחיות במקום בו לא יצרו את צעדיו ברוחניות ויתאפשר לו לחיות חיים של תורה ומצוות. אולם נסיון הבריחה לא צלח, והוא נתפס ונכלא בכלא הרוסי הידוע לשמצה. בעת שהותו בכלא, היו אנשי הנק.ו.ד. מוציאים אותו לחקירות שונות ומשונות, ומטרידים אותו כאותה הלכה שבידוע שעשו שונא ליעקב. על הסבל הנורא שחוזה זקני בין קירות הכלא, אין צורך להאריך. ניתן לשער את המצב החמור בו היו מצויים האסירים בכלל, והאסירים היהודים בפרט. שלטונות הכלא היו מתעמרים באסירים, ונוסף גם הוא על שונאנו, האסירים הגויים היו מציקים לאסירים יהודים. וכך הוא מצא את עצמו, יהודי בודד בין שבעים זאבים.

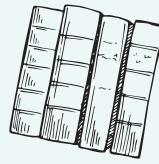
היה מספר זקני על שהתרחש בבוקרו של אחד מימי השבת בהם הוא שהה בכלא הנורא: בחוץ השמש האירה בעוז, אך אורה בקושי חדר פנימה. למרות אוירת החולין מבית ומחוץ, הרי שבלבי הרגשתי את קדושת השבת. עמדתי בפינת החדר, שקוע בתפילת שחרית של שבת, ולפתע קול שקשוק מפתחות נשמע מן הפרוזדור. הדלת נפתחת ושוטרים חמושים עומדים בפתח: היי, זיד, בוא אתנו תיכף. מוחי פעל בקדחתנות: האם זו חקירה? והלא ממנהגי המקום הוא שהחקירות מתנהלות רק בלילות. מה, למען ה', רוצים רשעים אלו מחיי. מצאתי עצמי בחדר ההנהלה של הכלא.

הקצין, נינוח שלא כהרגלו, מפיס אותי: "אל תפחד, אין זו חקירה. אנו זקוקים לטביעת האצבעות שלך". הוא לא ממתין שאעשה משהו. תיכף הוא מחזיק בכף ידי, מטבילה בדיו, ופוקד בקול מצוה: חתום שאכן זו טביעת האצבעות שלך. אני מתנצל ועונה לו: איני יכול! שבת היום ואסור לי לכתוב או לחתום. נכון אני לחתום על המסמכים היום בלילה או מחר בבוקר.

והקצין פוער זוג עינים תמהות: מה זאת אומרת? מה היא אותה שבת עליה אתה סח? הסברתי לו בשפה ברורה: יהודי אני! שומר תורה ומצוות. הקב"ה נתן לנו תורה ומצוות בהר סיני והוא שציווה עלינו לשמור את יום השבת. ביום זה אסור לנו לעשות כל מלאכה. לכן אחתום ברצון הלילה או מחר, אך לא עכשיו.

פני הקצין אדמו מזעם, והוא צעק: אתה מפר פקודה, אינך בן חורין כאן. פה בבית הסוהר, עליך לעשות כל מה שפוקדים עליך. אך אני בשלי: שבת היום, הקב"ה פקד עלי לשמרה, והוא המפקד

אחד קורא לי, חתום! ואחר זועק ממעמקי לבבי, אל תחתום! - לבי פועם בחזקה. מי יודע אם עוד רגעים ספורים אהיה עדיין בעולם הזה... ומהחור שבדלת שוב מציצה עינו של השומר: התחתום כבר? כמה זמן תחשוב שתחזיק מעמד? לא ענית.

שפתי הצחיחות רוחשות: ריבוננו של עולם, עזור לי, איני מסוגל יותר, כוחותי אוזלים. אתה, השם יתברך, כל יכול, עזור לי, שלא אגיע לידי חילול שבת. אני לוחש לעצמי את הפסוק: 'וציאים מחושך וצלמות ומוסרותיהם ינתק', והלא יאומן קורא: אני מרגיש שאני יכול לנענע את היד. אני מנסה שוב, והקישורים נפתחים. הרמתי יד אחת, לא יאומן, היד מתרוממת. הושטתי יד שניה, וגם היא נעה בחופשיות גמורה. עם שתי ידי החופשיות התרתי את רגלי מן הכבלים. מתחתני את הרגלים הדואבות. התנשמתי עמוקות וחשתי כי כוחותי שבים אלי אט אט. כששמעתי את צעדי של השומר, חששתי שהוא יציץ ויראה כי השתחררתי, ולכן שכבתי על הקרקע כאילו אני עדיין קשור, אך תיכף שנתרחקו צעדי התיישבתי על הרצפה הנוקשה, נרגש עד עמקי נשמתו ונתתי שבח לה' יתברך אשר חולל לי נס מופלא שכזה.

המתנתי בדריכות. יושב ושוכב חליפות. עד שהייתי בטוח כי כבר יצאה השבת. ואז, הזהדה צעקתי בכל רחבי המסדרון: 'הנה, אני כבר מוכן לחתום'. כעבור דקות מספר, נשמע קול שקשוק מפתחות. הדלת נפתחת והקצין בפתח. אני שוכב על הארץ, מקופל כעקוד. הקצין קרב אלי, מתכופף כדי להתיר את הקישורים, ואז הוא קורא בתדהמה נוראה: 'יהודי, מי פתח לך את החבל? האלוקים שלכם תמיד עוזר לכם בשעת צרה... שתקתי. וכי מסוגל אני להסביר לו, לגוי הרשע, שיש ארון הקשובה לתפילה מלב גשבר.

בחצי הלילה חזרתי לחדרי, תא מספר מאה שלושים ואחת. השמועה אודות נס העקידה, שארע לי, עשתה כנפיים. הגויים הביטו עלי בתמהון ובהערצה. קשה היה להם להאמין למשמע אוזניהם, אך לדידי, הנס האמיתי היה עצם יכולתי להביט בעיני השטן ולומר: 'גירא בעיניך', לדעת שהשבת יקרה היא מכל מחיר, ונכונים אנו למסור נפש בכדי לשמור עליה.

(ספיר ויהלום פר' כי תשא ע"ה - הגה"ח רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

הזמן עבר, וכל חודש שהסתיים, גרד חוב נוסף. בסופו של דבר, החליט בעלי שהוא לא מסוגל לגרש אשה קשישה שהסתמכה על יהודים רחמנים בני רחמנים. נכון, היינו יכולים להרוויח עוד שלושת אלפים שקלים לחודש, אבל לא היינו מסוגלים לגרום לאשה המסכנה הזו לחיות את שארית חייה עזובה לנפשה...

בסייעתא דשמיא לאחר שקיבלנו אישור להרחיב את הדירה בחמישים מ"ר. החלטנו להוסיף חדר אחד, וביתר המטרים נבנה יחידת דיור להשכרה. כך גרויה את סכום ההרחבה של החדר, ולאחר שנכסה אותו נוכל לחסוך את תשלומי ההשכרה בעבור הילדים...

וכך באמת עשינו. לווינו כספים והוספנו חמישים מ"ר. החדר

לא! הקצין פוקד על החייל: קשור אותו! והוא תיכף שולף חולצה משונה: ארוכה עד לרצפה ושרווליה ארוכים במיוחד. החייל מלביש אותי בחולצה המוזרה ששרווליה נשרכים על הארץ, וכעבור רגע, הוא מפיל אותי ארצה, את ידי ורגלי הוא קושר אלה לאלה מאחורי גבי על ידי שולי החולצה והשרוולים הארוכים. בחזקה מרים אותי החייל אל על, משל שק תפוחי אדמה הוא מחזיק בידו, ומשליך אותי בזעם על רצפת הבטון הנוקשה.

נשארתי שוכב על בטני, עקוד כמו שור לשחיטה. הקצין יוצא מהצינוק בזעם. הדלת נטרקת, ואילו אני, שלווה מוזרה צונחת עלי. בראשי רוחשים מחשבות ממחשבות שונות: מאושר אני עלי אדמות, זכיתי להצטער ולהתייגר למען שבת המלכה. עמדתי במבחן למען שמירת השבת, והנה אני בצינוק, זהו אושר רוחני אמיתי. הזמן חולף, אני על הרצפה, עקוד וכואב, מפעם לפעם צועק אלי החייל מהחור שבדלת: המסכים אתה לחתום? ואני בקול צלול ובטוח משיבו: לא!

חלפו השעות. נדמה היה להם שקישורי החולצה אינם חזקים דיים, והם החליטו לחזק אותם. כבר לא יכולתי להניע אבר. בקושי רב הצלחתי לנשום. אט אט עזבוני כוחותי. הנסיון הופך להיות קשה יותר. אך למרבה הפלא מוחי המשיך לעבוד במרץ. במחשבותי עלה דמותו של רבי עקיבא. חז"ל מספרים שכאשר סרקו הרומאים את בשרו במסרקות של ברזל, שאלוהו תלמידיו: רבינו, עד כאן? ענה להם רבי עקיבא: כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה 'ואהבת את ה' אלוהיך... בכל נפשך', מתי יבוא פסוק זה לידי ואקיימנו...

והיו המחשבות מתרועעות במוחי: מה פשר שאלתם של התלמידים, הן השעה היתה שעת שמד. הרומאים ביקשו להשכיח תורה מישראל, חלילה. ובעת כזאת חייב אדם למסור נפשו על קדושת שמו יתברך. גם תשובתו של רבי עקיבא אינה מובנת, וכיצד היא מתרצת את שאלתם?

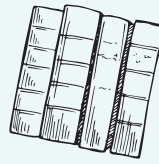
ולפתע, אורו עיני. דברי חז"ל האירו לנגד עיני; כאשר ראו התלמידים את סבל רבם הקדוש, רבי עקיבא. כשהם ראו את היסורים העצומים העוברים עליו, שאלוהו: רבי, עד כאן? אכן, חייב אתה למות על קידוש השם אך אפשר למות גם בלא צער. מדוע משמים נגזר עליך למסור את הנפש בייסורים כה עצומים?

ענה להם רבי עקיבא ואמר: יודעים אתם, תלמידי, שכשם שיש רמ"ה איברים ושס"ה גידים בגוף האדם, כך יש גם רמ"ה איברים ושס"ה גידים בנשמה. כל ימי הייתי מצטער מתי אקיים את מצוות 'ואהבת... בכל נפשך' בכל רמ"ה איברי ושס"ה גידי. וכעת, ביסורים קשים אלה, זכיתי לחוש את אהבתי אליו יתברך בכל איברי וגידי. ובאותו רגע הבליחה בי המחשבה: כן, גם לי נזדמנה מיתה על קידוש השם, מיתה מתוך יסורים.

לפתע, פסק ליבי מלפעום וזרם דמי כמו האט מהלכו. מחשבה פילחה את ראשי כחץ חד, בעצם, שאלתי את עצמי בחרדה, מי פסק שמצווה עלי למסור את הנפש? מנין לך שהג'קו.ד. מתכוון להעביר אותך על דתך, הלא הם בסך הכל זקוקים לחתימתך, ואך במקרה הם דורשים ממך, שתחתום דווקא בשבת. להם חשוב לאכופ עליך למלא את הפקודה. זה כלל לא איכפת להם אם שבת היום או סתם יום של חול. ואילו קול אחר קורא בקרבי, זהו משטר קומוניסטי. משטר שהכריז במפורש מלחמה גלויה בה' ובתורתו.

כוחותי הולכים ואוזלים. מחשבות שונות מתרועעות בראשי. קול

הנוסף האיר את עינינו, והיינו מאושרים בחלקנו. את יחידת הדיור ריהטנו בצורה חביבה, ופרסמנו בעיתון מודעת השכרה לדירה המיועדת לזוג צעיר.

כבר בשעה רבע לשבע בבוקר קיבלנו טלפון. על הקו היתה אישה קשישה. 'שלום, אני מתקשרת לגבי המודעה. מדובר בדירה בבני ברק? כן'. 'האם הדירה מיועדת לזוג צעיר, או אולי גם היא יכולה לשוכרה, האם יש נוף מהדירה, והאם נרד במחיר'. ואחרי הרבה שאלות הודיעה הקשישה שעל אף שלא ראתה את הדירה, היא מעוניינת לשכור אותה. היא רוצה לשנות מקום מגורים, והאזור שלנו נראה לה נחמד וחביב וגם חדש. וכמובן, יש יתרון שהדירה היא בקומת קרקע.

בעלי חזר בשבע מהתפילה. הוא לקח את הטלפון והסביר שכל עוד אנחנו לא מקבלים המחאה שלושה חודשים מראש וחתומה על חוזה, אנחנו לא מתחייבים. כתמורה, ענתה הקשישה הנמרצת שבשעה שמונה היא אצלנו. עברה שעה עמוסה של המולת בוקר שגרתית, וכאשר יצאה בת הסמינר עם התינוקות, והשקט והשלוה החלו לשרור בבית המבולגן, נשמעו דפיקות בדלת.

אשה קשישה, שאינה משתייכת לחוג שומרי התורה עמדה בפתח, נשענת על מקל, אבל כל כולה מביעה מרץ וחיוניות.

'דיברתי איתכם מקודם', היא אמרה בביטחון מופרז. לא ידענו מה לעשות, הסתכלנו זה בזה בהלם ובדומיה, ולאחר מכן, רמז בעלי שאין ברירה, ואנחנו חייבים להראות לה את הדירה. 'אני אשכור את הדירה הזו עד סוף חיי', היא אמרה, ואז התחילה לספר לנו את סיפור חייה. חתנה נהרג במלחמת ששת הימים, ומאז היא לא התחתנה, מחכה לו שיחזור מהר, אולי בביאת המשיח. כעת היא גרה בתל-אביב.

אמנם נחמד מאד לגור על שפת הים, אבל השכנים לא נחמדים, לא מתייחסים אליה. היא החליטה שהדתיים נחמדים מאד ולכן היא תעבור לגור בבני ברק. עכשיו, הדירה מוצאת חן בעיניה מאד וגם אנחנו.

היא הביאה צ'קים, 'בבקשה', הנה הכל חתום וטוב, והיא גם מוכנה לחתום על חוזה. עכשיו. מהר, כי היא מפסידה ארוחת בוקר.

פתחנו את הפה וסגרנו שוב ושוב, ולא ידענו מה לעשות. ברור שהיא לא היתה הדיירת שהיינו מקבלים מלכתחילה, היא לא מתאימה לאורח החיים בשכונה. אבל היא הבטיחה שתלך לפי כללי הצניעות, ושהכל יהיה בסדר, ושהיא אשה 'אמינה' מאד מאד, כך חזרה ואמרה שוב ושוב. הסכם החוזה נחתם בזריזות וגם ההמחאות עברו לידינו, ותוך שעה היתה הדירה מושכרת לאשה הקשישה, שסיפרה שכבר היום היא אורזת מזוודה ועוברת לגור כאן. כך הכי נוח לה.

מאותו יום השתנו חיינו. אם עד היום דאגנו לעצמנו ולילדינו, הרי שהיום נוספה לנו דאגה נוספת - דיירת חדשה. היא היתה קשישה וערדית, אבל להוטה מאד מאד לשיחה. היא נקשה על כל דלת ודלת בדירות הבנין שלנו והציגה את עצמה כדיירת חדשה. אודה ולא אכחיש, היו שכנים שכעסו עלינו. הם פשוט לא הבינו איך הכנסנו דיירת כזו, שלא מתאימה לאורח החיים במקום. הם לא יכלו להבין לאיזה מצב נקלענו.

והיו שכנים, ולמעשה היו אלו הרוב, שריחמו עליה מאד ושאלו אותה שאלות. היא ענתה ברצון, אין לה ילדים, היא בודדה. יש לה תחביבים רבים, ובטח - היא תשמח ללכת לבית הכנסת. פעם, לפני השואה, הם גרו בעיירה בפולין, ושם היה לה אבא שהוא כמו רב, והם הלכו תמיד לבית הכנסת, אבל פה בארץ הביאו אותה לקיבוץ וזהו. שנים היא לא ידעה שיש יהודים שנראים כמו היהודים ההם בעיירה.

השכנים וגם אנחנו התרשמנו מאד מהסיפורים שלה וריחמנו עליה מאד. באופן טבעי לקחנו על עצמנו את עול הדאגה לחייה. כך יצא שכאשר קנינו במכולת, רכשנו גם בעבורה. כאשר בישלנו לשובת, הפרשנו מהאוכל בשבילה. היא מעצמה לא ביקשה להתארח בשובתות וגם סירבה כשהציעו לה. אבל היו חגים שבהם היא הסכימה להתארח. למשל, בחג הפסח ובראש השנה היא התארכה כדי לאכול את המצה ואת הסימנים, ובסוכות התגייסו ילדי השכונה לבנות לה סוכה.

הסיפור היה יכול להיות נחמד מאד אילו לא בעיה קטנה שהלכה וגדלה עם הזמן והציקה לנו מאד.

בתחילה שילמה הקשישה בעבור שלושה חודשים מראש, הצ'קים נפדו והכל היה בסדר גמור. אחרי שלושה חודשים נישנו אליה וביקשנו לקבל המחאות בעבור החודשים הבאים. 'אהה, צריך להיכנס מהביטוח לאומי, אבל החודש אני צריכה להוציא הרבה כסף על תרופות, אז אני אתן המחאה לחודש הבא, בסדר?' 'בסדר גמור', אמרתי לה. היא חייכה ורשמה המחאה לחודש הבא.

יומיים לפני שהיינו צריכים להפקיד את ההמחאה, היא דפקה על דלת ביתנו. 'יש בעיה, לא יהיה כסף בבנק, אז אל תפקידו את הצ'ק'. 'אבל למה, גברת גולד? זו בעיה שאין כסף...' 'ניסיתי לומר לה, הרי לקחנו חובות. היא לא הבינה ממש. 'אין כסף. מה לעשות? שאני אישן ברחוב? חכו... קצת סבלנות. אני אשה זקנה'.

והסבלנות הזו נמשכה מספר חודשים. בכל פעם שדיברנו, היא היתה אומרת: 'אבל אני צריכה לקנות תרופות. מה לעשות? לגור ברחוב? אני לוקחת תרופות. הרבה הרבה תרופות...' לא ידענו מה לעשות. מצד אחד ריחמנו עליה מאד. מצד שני, שילמנו בעמל רב

מאותו יום השתנו חיינו.

אם עד היום דאגנו לעצמנו ולילדינו, הרי שהיום נוספה לנו דאגה נוספת - דיירת חדשה. היא היתה קשישה וערדית, אבל להוטה מאד מאד לשיחה. היא נקשה על כל דלת ודלת בדירות הבנין שלנו והציגה את עצמה כדיירת חדשה. אודה ולא אכחיש, היו שכנים שכעסו עלינו. הם פשוט לא הבינו איך הכנסנו דיירת כזו, שלא מתאימה לאורח החיים במקום. הם לא יכלו להבין לאיזה מצב נקלענו.

בסיעתא דשמיא, בדירה.

אגב, את הכסף שנותר לה, היא תרמה בעבור כתיבת ספר תורה לעילוי נשמתה. ניכר היה בבירור שהתקרבה לאביה שבשמים לפני מותה. אני לא רוצה לחשוב מה היה קורה אילו היינו מתעקשים לפנות אותה מהדירה.

אני גם אסירת תודה להקב"ה על שהיה לנו אורך רוח מספיק כדי לאפשר לה לגור בדירה. לא כל אחד מסוגל לכך, אך אנו זכינו. (גל קבלת שבת - האמנתי ואספרה)

הבושה היתה נוראית. הוא טמן את פניו בטלית, לא כדי להתמגן מהסוכריות, אלא כדי להתגונן מהבושה הנוראית. הוא לא האמין שככה יעלה בגורלו, שהוא יהיה החתן היחיד בהיסטוריה שעלה לתורה בשבת שקודם נישואיו, אולם איש לא טרח להשליך לעברו ולו עטיפה של סוכריה...

הסיפור הבא התרחש בחודש שבט תשע"ט, ומעשה שהיה כך היה: בבית המדרש הגדול של חסידי ויז'ניץ בקרית מלך רב - שיכון ויז'ניץ המעטירה בבני ברק, היתה זו שבת 'עליה לתורה' ברוכת חתנים. עשרה חתנים עלו לתורה לקראת נישואיהם באותה שבת, והשמחה היתה גדולה.

כנהוג, כל חתן העולה לתורה, זוכה ל'מטח' שמח ומרגש של סוכריות ומיני מתיקה, המושלכים אליו מעזרת הנשים. בנוהג שבעולם, בשבתות ברוכות חתנים, מודיעים מראש לבני המשפחה באיזו עליה יעלה החתן 'שלהם', על מנת שיוכלו להיערך להתקפה המתוקה על ראשו של החתן הנרגש. כך נהגו גם באותה שבת, אולם קרה מה שקרה:

אחד החתנים עלה לתורה, ולנוכח אי הבנה מצערת - בנות משפחתו שבעזרת הנשים הבינו שיעלה רק בהמשך. למעשה, החתן סיים את הברכות וכבר הגן על עצמו בטלית מפני הסוכריות העתידות להתעופף לכיוונו - אולם דבר לא נזרק. רק שקט, מצמית, מבייש, כואב כל כך - - - בנות משפחתו שבעזרת הנשים הבינו את הטעות, ניסו להשיג את הסוכריות.

אולם חוסר ההיערכות שלהן היה בעוכריו של החתן דגן, שכאשר הקהל כולו עומד ומשורר והכל ממתנים לסוכריות המתעופפות - דבר לא הושלך מעזרת הנשים, כלום לא קרה. החתן הסמיק והחוויר חליפות, בשלב מסוים אף נשא עיניו לאחור לראות אם מישהו שם לב שעלה לתורה - אחד המעמדים המרגשים בחייו, ואז הבחין כי כמה אנשים באים ללחוץ את ידו בנסיון כושל לפוגג את הלחץ והמתח...

הבושה היתה נוראית. הוא טמן את פניו בטלית, לא כדי להתמגן מהסוכריות, אלא כדי להתגונן מהבושה הנוראית. הוא לא האמין שככה יעלה בגורלו, שהוא יהיה החתן היחיד בהיסטוריה שעלה לתורה בשבת שקודם נישואיו, אולם איש לא טרח להשליך לעברו ולו עטיפה של סוכריה...

חלף רגע ועוד רגע, רגעים שבעינינו נראו נצחיים, אולם הגבאים התעשתו והמשיכו בקריאת התורה. לאחר העליה הבאה ירד החתן מהבימה, פניו כבושות בקרקע, עודו מתקשה להתאושש מהמבוכה

את חובות הבגיה. המטרה של יחידת הדיור שבנינו היתה לכסות את עלות הבגיה ולהוות מקור הכנסה נוסף, ואילו כעת נוצר מצב שהדירה לא רק שלא מימנה את עלותה, אלא גם היתה מקור להוצאה. בשלב מסוים הלך בעלי לרב לשאול איך מוציאים דיירת קשישה ומבוגרת מהבית שלה? אשה ערירית שאיש בעולם אינו דואג לה,

כיצד שייך לעשות דבר כזה? היתה לנו מלחמה קשה מאד, מצד אחד היו הבכיות שלה, הטענות שלה על החיים, העובדה שבאה לידינו כי רק כאן יש יהודים טובים, ושם, בתל-אביב, אף לא אחד התייחס אליה, ומצד שני, העובדה שלא קיבלנו שקל מתום שלושת החודשים הראשונים, העיקה עלינו מאד.

הזמן עבר, וכל חודש שהסתיים, גרר חוב נוסף. בסופו של דבר, החליט בעלי שהוא לא מסוגל לגרש אשה קשישה שהסתמכה על יהודים רחמנים בני רחמנים. נכון, היינו יכולים להרוויח עוד שלושת אלפים שקלים לחודש, אבל לא היינו מסוגלים לגרום לאשה המסכנה הזו לחיות את שארית חייה עזובה לנפשה.

האשה הערירית התגוררה לידנו במשך חמש שנים! חמש שנים שבהן כיבדה את אורח החיים שלנו, נמנעה מלהדליק אור בשבת, וכן, התקרבה מעט אל היהדות. חשבנו אז לעצמנו שקירוב רחוקים אינו אמור רק אצל צעירים. על אף שמדובר באשה שגילה נוסק לתשעים, היא בתו של הקב"ה, והוא רוצה את התשובה שלה כמו כל יהודי אחר.

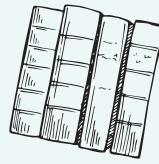
יומיים לפני שנפטרה, היא לא הרגישה טוב והזמינה לעצמה אמבולנס. שאלנו אותה אם לבוא איתה, והיא השיבה שלא. אחרי יום הגענו לבקר אותה, והחלטנו לעשות תורנות בין כל השכנים. סיפרנו לה על התורנות והיא היתה מאושרת, ואמרה שהיא שמחה מאד שלא השארנו אותה ככה לבד. אבל למחרת היא נפטרה.

היה זה חסד של אמת, וכל השכונה כולה התגייסה להגיע להלוויה שלה. הימים הבאים היו עצובים מפני שאיש לא ישב עליה 'שבעה'. השכנים ארגנו תפילות בביתה, והילדים התכנסו לומר תהילים במשך היום. אחרי ה'שבעה' התפנינו לפנות את החפצים שלה מהדירה. כל הרהיטים היו שלנו. כשפינינו את השידה, מצאנו מכתב במגירה הראשונה. היה זה מכתב מעורך דין שעליו היה כתוב בגדול 'צוואה'.

היא רשמה את הצוואה בשנה הראשונה שבה הגיעה לבנין. היא כתבה שלא ידעה שתרגיש כאן טוב כל כך, ושכל חייה, עד עכשיו, לא הרגישה שדואגים לה כפי שהיא מרגישה כעת. היא רצתה לחוש את הדאגה הזו עד הסוף, ולכן החליטה להפסיק לשלם ולראות אם אנחנו נחמדים רק בגלל הכסף. התברר לה שהיינו נחמדים כי אנחנו יהודים גומלי חסדים, ולכן היא רוצה להשיב לנו, יש לה דירת שניים וחצי חדרים בתל אביב שנשקף ממנה נוף ים, ועכשיו היא מוסרת לנו אותה - - -

עם הצוואה הזו פנינו לעורך הדין, והוא אישר בפנינו כי כל שכתבה היה אמת לאמתה, כך שהדירה בתל אביב אכן נרשמת על שמנו. לא חשבנו שמדובר בסכום רציני מאד. הבנו שהוא יכסה את הוצאות השכירות שלא שולמו, וכנראה יישאר לנו משהו בצד. אבל אז התברר שהדירה שלה שווה כמעט שלושה מיליון שקלים בגלל מחירי הדיור הגבוהים בתל אביב, בפרט שמדובר בדירה רחבת ידיים מסוג הבגיה הישן, ששניים וחצי חדרים הם כמו ארבעה חדרים של היום, ובשל הנוף שצופה לים. כך זכינו,

את הרגע הזה ולמנף אותו לתפילה, לפעול ישועה, להביא ברכה לעולם, עבורנו או עבור הקרובים לנו. וככל שנהיה ערוכים לרגעים כאלה ונקבל את הבושה באהבה - כך נזכה שרגעי הבושה והבזיון יהיו הזדמנות עבורנו, ובעזרתם נזכה לפעול ישועות נכספות אף למעלה מדרך הטבע!

(פניני פר' השבוע - פר' כי תשא פ"א)

היא לא זכרה שום דבר מתקופת הילדות שלה בפולניה, לא אבא ולא אמא, לא שבת ולא כל סממן יהודי אחר, ועובדה זו ממש הרסה לה את החיים. היא ניסתה אפילו להיוועץ בפסיכולוגים ופסיכיאטרים שסייעו לה לשחזר את עברה, ולא עלתה בידם.

והנה באותה שבת כשנכנסה לבית המלון והדיחה את ריח החמין, לפתע הכל צף ועלה לנגד עיניה כאילו קרה היום... מה קרה? כאשר חטפו אותה מהבית בפולניה, היה זה בשבת קדש, ובבית היה ריח של חמין.

שח הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל: אספר לכם סיפור אמיתי שסיפר רבי שמחה וסרמן בנו של מרן הגאון רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל הי"ד, אשר שימש כרב בלוס אנג'לס.

היתה שם משפחה של בעלי תשובה שהתקרבה ליהדות דרכו, ובנם הגדול הגיע ברוך ד' לגיל בר מצוה. לאותה משפחה היו הרבה ידידים וקרובי משפחה, והם החליטו לערוך את שבת העליה לתורה בבית מלון.

ומאחר ובית המלון היה מחוץ לעיר, בהזמנות ששלחו הם ציינו שמי שאינו יכול לבוא ולשהות שם כל השבת, יוכל לחלוף להשתתף בסעודת המצוה שתיערך באמצע השבוע, והדגישו שהם מבקשים לא לנסוע בשבת.

הרב וסרמן, מסיבה כלשהי לא יכול היה להגיע לשם לשבת, וביום ששי בבוקר התקשר לבעלת השמחה, איחל לה מזל טוב והתנצל שלא יוכל להשתתף בפועל בשמחתם.

בהמשך שאל אותה הרב האם הכינה חמין - טשולנט לשבת, והיא ענתה שלא. "כבוד הרב", כך היא אמרה, "הידידים שלנו אינם יודעים מה זה חמין. כל המאכלים שהכנו לסעודת היום יהיו קרים, כולל הבשרים והתוספות". אמר לה הרב: "אני מבקש ממך שבכל אופן תכיני חמין..."

וכמובן בקשתו של הרב התקבלה.

בבוקר יום השבת נעצרה ליד המלון מכונית, ומתוכה יצאו זוג אנשים מבוגרים. הם נכנסו לבית המלון, ולפתע נעצרה האשה ואמרה לבעלה: "אינני יכולה, בוא נצא מכאן מיד". ועוד בטרם הספיקו בעלי השמחה לגשת אליהם, הם כבר נעלמו מן האופק.

במוצאי שבת התקשרו בעלי השמחה לברר מה ארע בדיוק, ואז שמעו מהם את המעשה המופלא הבא:

אשה זו היתה ניצולת שואה. היא נלקחה מביתה בגיל שש, שהתה שנים מספר במחנות ובתום המלחמה היגרה לאמריקה, שם בנתה

הקשה שעברה עליו אך לפני דקות ספורות. הקריאה והתפילה המשיכו כסדרן, ובסיום התפילה ניגשה אחותו של החתן אליו, ובעיניים דומעות התחננה בפניו:

'אחי החתן היקר! יודעת אני כמה גדולה היתה הבושה, כמה נוראה. ראיתי איך הסמקת והחווורת, הרגשת שהרסו את אחד הרגעים המרגשים בחיים שלך, רגע שאי אפשר להשיבו, והאמת שאנחנו - אחיותיך שבעזרת הנשים, קצת אשמות בכך שלא השכלנו לעקוב מקרוב מתי הרגע שלך... ובכל זאת, אני מבקשת ממך שתסלח ותמחל לנו, תקבל את הבזיון באהבה כגזירת מלך, ו...! - כאן נשברו מילותיה והיא פרצה בבכי מר:

'ותזכה את הרגע הגדול הזה של הבושה שמחלת עליה עבורי, אחותי, הנשואה מזה קרוב לעשור, ולא מזמן בישרו לי הרופאים שבדרך הטבע אין כל סיכוי שאזכה לילדים. את הרגע הנשגב הזה בו בושתי ונכלמתי - תקבל באהבה ותזכה את הזכות הזו בשבילי, שבורא עולם יפתח את שערי ויעניק לי ילד במתנה! אני יודעת שזה לא קל לך, ובכל זאת...' - עמדה האחות והתחננה על חייה, כשהיא בוכה בדמעות...

באותו יום זכתה אחותו, ונפקדה בבן! כן, שנה אחרי, למעלה מדרך הטבע, באופן ניסי ממש - זכתה אחותו לחבוק בן ראשון, הפכה לאם נגד כל הסיכויים, בזכות רגע אחד של בושה שאחיה קיבל בגבורה ובאהבה, והקדיש את הרגע הזה לישועתה!

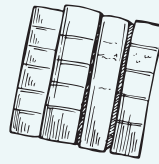
והחתן, עודו נתון תחת הרושם של הבושה הקשה שנחל, החליט להתגר. זה היה לו קשה וצורב, העלבון עוד היה טרי, ובכל זאת החליט להיענות לבקשת אחותו, מחל בפה מלא, הודה לה על רגע הבושה, וזיכה את זכות קבלת הבזיונות לאחותו - שתזכה להיפקד במהרה בדבר ישועה ורחמים!

שנה חלפה. ביום ח"י בשבט תש"פ, נשא המשפיע הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א דברי חיזוק בישיבת 'ישועות משה' וז'ניץ שבמודיעין עילית. לאחר

שסיים את דבריו, ניגש אחד הבחורים, וביקש לשותף את הרב בסיפור. הוא סיפר את כל הסיפור דברים כהווייתם, סיפור שהוא עד לו מכלי ראשון - שכן החתן הוא אחיו, האחות שביקשה את שביקשה היא אחותו, ואז הוסיף בשורה שהרעימה את החלל:

באותו יום זכתה אחותו, ונפקדה בבן! כן, שנה אחרי, למעלה מדרך הטבע, באופן ניסי ממש - זכתה אחותו לחבוק בן ראשון, הפכה לאם נגד כל הסיכויים, בזכות רגע אחד של בושה שאחיה קיבל בגבורה ובאהבה, והקדיש את הרגע הזה לישועתה! אחים יקרים, הסיפור הזה לא קרה מזמן, הוא סיפור טרי. יש בעולם עולל צעיר ורך, שהגיע לעולם בזכות רגע אחד של קבלת בזיונות באהבה, בזכות רגע יחיד של בושה שנמחל על אחר וזיכה בפתח חסר סיכוי בשערי שמים! המסר של העולל הזה זועק משפתותיו המחייכות:

כשיש לנו הזדמנות לקבל בזיונות, זה רגע נשגב, נאצל, כביר. זה רגע שכל כך כדאי לנצל אותו, לקבל את הבושה באהבה, לחבק

את ביתה.

היא לא זכרה שום דבר מתקופת הילדות שלה בפולניה, לא אבא ולא אמא, לא שבת ולא כל סממן יהודי אחר, ועובדה זו ממש הרסה לה את החיים. היא ניסתה אפילו להיוועץ בפסיכולוגים ופסיכיאטרים שיסייעו לה לשחזר את עברה, ולא עלתה בידם.

והנה באותה שבת כשנכנסה לבית המלון והריחה את ריח החמין, לפתע הכל צף ועלה לנגד עיניה כאילו קרה היום... מה קרה? כאשר חטפו אותה מהבית בפולניה, היה זה בשבת קדש, ובבית היה ריח של חמין.

ועתה כשהריחה את ריח החמין, הכל חזר לה. כל זכרונות הילדות מהבית החם והאהוב... היא היתה בהלם, לכן לא יכלה להמשיך והחליטה לשוב לביתה.

ושמעתי שהזוג הזה נעשו בעלי תשובה אמיתיים, והבת שלהם נישאה לבחור ישיבה ירא שמים!

(גל וקראת לשבת עונג)

חמש דקות לאחר מכן נכנס בחור שלישי לחדר: "רבי האם הרב שמע? יעקב משוחרר!" פעם נוספת חיך ר' יצחק אלחנן חיך רחב וברך את הבחור על ה"בשורה הנפלאה". הוא הודה לו בשפע תודות על שחשב עליו וחילק עמו את הבשורה הטובה.

כשהגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל, רבה של קובנה ומחבר הספר באר יצחק הסתלק לבית עולמו, התאבלה עליו כל יהדות רוסיה ואירופה. אלפי יהודים שנועם הליכותיו נגעה ללבם ואשר חיו לפי הנהגתו ההלכתית, נעצבו עד עומק לבם עקב הסתלקותו. אולם לרבה של העיר מיר הגה"צ רבי אליהו ברוך קמאי היה קשה מכולם להתנחם. הגרא"ב נהג לספר סיפורים אין ספור על ר' יצחק אלחנן, על החמימות שלו ועל דאגתו האישית לכבודו של כל יהודי, צעיר או זקן, וקיים את הפסוק "ואהבת לרעך כמוך" בכל ההידורים ממש.

הסיפור הבא היה אחד מהאהובים עליו: קובנה, שבה כיהן ר' יצחק אלחנן כרב, היתה תחת שלטון רוסי, ולפי החוק הרוסי היו כל הצעירים חייבים להתגייס לצבא. הגיוס לצבא היה כרוך לא רק בסכנת חיים, חלילה, אלא גם שמירת מצוה בצבא, היתה כמעט בלתי אפשרות. לפיכך הגישו בחורי ישיבה רבים, בקשות לקבלת פטור משרות הצבא.

יעקב, תלמיד צעיר ואהוב מאוד על רבו ר' יצחק אלחנן, היו בין מגישי הבקשות האלה. בכל יום ציפו הרב וחבריו בקוצר רוח, לקבל את תשובת השלטונות. יום אחד היה ר' יצחק אלחנן עסוק בשעות אחר הצהריים בדין תורה, כשמרן הגרא"ב קמאי היה אתו בבית הדין. שני בעלי הדינים היו אנשי עסקים עשירים אשר התווכחו במרירות על סכום כסף עצום. האוירה היתה מתוחה. אף צד לא הסכים להתפשר, ובמשך שעות ניסו ר' יצחק אלחנן, והגרא"ב קמאי ורב שלישי ליישב את ההדורים.

לפתע נפתחה הדלת, ונער צעיר תחב את ראשו לתוך החדר. בראותו את ר' יצחק אלחנן פנה אליו בהתרגשות: "רבי, כעת קבלנו

את הבשורה: יעקב נפטר משירות בצבא!". ר' יצחק אלחנן נשם אנחת רווחה, ואמר בחיוך קורן: "ה' יברך אותך על שבשרתי לי בשורה נפלאה זו. תודה לך שספרת לי! יהי רצון שתזכה לשנים ארוכות ולבריאות טובה. אני מודה לך מאד מאד!"

הנער יצא שמח ומאושר על ששימח את רבו כל כך. הרבנים חידשו את הדיון בגסיון לסיים את הדיון הקשה. לאחר מספר דקות, פתח תלמיד אחר את הדלת. מתוך אי ידיעה שרבו כבר ידע את הבשורה, הוא התנצל תחילה על ההפרעה והכריז בשמחה: "רבי, קבלנו הודעה שיעקב פטור!" - "הוי" ענה ר' יצחק אלחנן

באותה התלהבות כבראשונה: "כמה נפלא! תודה רבה לך על שבאת לבשר לי, ה' יברך אותך בשנים ארוכות ובבריאות טובה. אני מודה לך מאוד!". הנער סגר את הדלת כשהוא מאושר על ששימח את רבו כל כך.

חמש דקות לאחר מכן נכנס בחור שלישי לחדר: "רבי האם הרב שמע? יעקב משוחרר!" פעם נוספת חיך ר' יצחק אלחנן חיך רחב וברך את הבחור על ה"בשורה הנפלאה". הוא הודה לו בשפע תודות על שחשב עליו וחילק עמו את הבשורה הטובה.

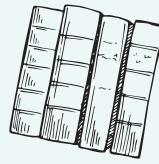
ששה בחורים נכנסו בזה אחר זה כשבפיהם אותה בשורה. כל אחד חזה מראש את האושר הגדול שהרב ירגיש לשמע החדשות, אף אחד מהם לא חשב על כך שמישהו כבר הקדים אותו. גם לאחר שסיפרו לרבם את הידיעה המשמחת, לא

ששה בחורים נכנסו בזה אחר זה כשבפיהם אותה בשורה. כל אחד חזה מראש את האושר הגדול שהרב ירגיש לשמע החדשות, אף אחד מהם לא חשב על כך שמישהו כבר הקדים אותו. גם לאחר שסיפרו לרבם את הידיעה המשמחת, לא חשב אף אחד מהם שרבים כבר יודע מהענין, משום שרבי יצחק אלחנן הגיב בהתלהבות גדולה ומוחדשת בכל פעם. הוא חיך לכל בחור, הביע הכרת טובה, ונתן לו הרגשה חשיבות כמו לראשון שהודיעו, וכל זה תוך כדי היותו שקוע בדין תורה קשה ומייגע

חשב אף אחד מהם שרבים כבר יודע מהענין, משום שרבי יצחק אלחנן הגיב בהתלהבות גדולה ומוחדשת בכל פעם. הוא חיך לכל בחור, הביע הכרת טובה, ונתן לו הרגשה חשיבות כמו לראשון שהודיעו, וכל זה תוך כדי היותו שקוע בדין תורה קשה ומייגע.

בספרו סיפור זה נאנח מרן הגרא"ב ואמר: "היכן אפשר למצוא עוד מישהו עם אהבת ישראל כזו?"...

גליון ביהמ"ד

כשנראה לו שר' יעקב לא מבין מספיק את משמעות האיום, הוא מוסיף: 'תראה, גם אם משהו יישאר, המטרה תגיע מיד ותפנה את זה, זה מפריע לסדר הציבורי. אם זה חשוב לך, אז אנחנו ממשיכים להעלות את הכל עד המזודה האחרונה...' הוא מסכם.

ר' יעקב מביט בציוד שלפניו, מבט של פרידה. נכון, יש כאן חפצים אישיים, זכרונות יקרים ללבו, ורכוש רב – שעלותו הון עתק. אבל שבת היום, שבת!

'לא ולא', אומר ר' יעקב, 'אחת דיברתי ולא אשנה. לא עלינו ארצה כדי לחלל כאן את השבת, נקודה! הוא קובע נחרצות. המובילים מתרגזים, מתווכחים, הטונים בויכוח עולים... הללו מאיימים כי הכל ייעלם ויבזז, ור' יעקב כאילו אינו שומע, וחוזר על טענתו: 'לא עלינו ארצה כדי לחלל כאן את השבת!'

מרחוק, מבחינים שני שוטרים בריטיים בנעשה. הדי הויכוח הקולני הגיעו לאוזניהם, והם מיהרו למקום לנסות לעשות סדר. 'היהודי צודק, יש לאפשר לו לשמור על דרישות דתו! קבעו השוטרים לבסוף, 'אנו נישאר לשמור על הציוד עד צאת השבת, ואתם המובילים – לכו מכאן עכשיו ושובו רק מחר בלילה!'

הרכוש היקר נותר על המדרכה, את ר' יעקב לא מעניין בכלל אם השוטרים שומרים עליו היטב או שמא זנחו את משמרתם... הוא הולך לבית הכנסת בצעדי ריקוד, מזמזם לעצמו בהתרגשות ניגון עתיק של שבת קודש... לבו נושא אותו טפח וטפחיים, הוא מרגיש את אורית הקדושה השוררת בחלל, והרכוש היקר שעל המדרכה לא מעסיק אותו בכלל...

במוצאי שבת, אחרי הבדלה, ר' יעקב יורד למטה. שני השוטרים עדיין עומדים שם, צמוד לכל הרכוש, ושומרים שמירה הדוקה. הכל מונח במקומו, בדיוק כפי שהשאר אמש, והשוטרים עומדים ומזהירים את העוברים ושבים, לבל יפגע משהו בציוד היקר...

ירח של מוצאי שבת האיר, ונשמתו של ר' יעקב הוארה אף היא באור יקרות. אין לדעת מדוע היו השוטרים סבלניים כל כך, לשמור יממה שלימה על ציוד של אדם זר...

שבת היא מקור הברכה, לא יתכן נזק בגלל שמירתה. ככל שנשמור עליה יותר בדייקנות, בזהירות ובהתלהבות, נצליח להביא אל בתינו את אותה ברכה יקרה, שהשבת היקרה נושאת עבורנו משמי מרומים! לא פעם, במהלך השבת אנו נתקלים בשאלות מקומיות. כיצד לפתוח את הארזיה, כיצד לסדר ספרים, באיזה אופן נוכל לנקות משקה שנשפך... אם נבקש לעשות פעולה פשוטה כמו לאכול תמר – האם מותר להוציא את הגרעין תחילה? האם מותר להניחו ולהסירו מהשולחן? וכיצד יש לפנות את המפה אחר כך? ולשטוף את הסכין אחרי השימוש – מותר או אסור?

פעמים רבות אנו יודעים את ההלכה, אנו כמעט בטוחים כי כך וכך ראוי לעשות. אך הרבה יותר כדאי לוודא זאת מתחילה, להבטיח כי איננו נכשלים חלילה, להיות משוכנעים שאנחנו שומרים על הכללים הנכונים בבית המלך, ולא מפסידים אף חלק מהחיבור אתו, מחוייט 'מעין עולם הבא יום שבת מנוחה!'

(גליין פניני פרשת השבוע – פר' ויקהל ע"ט)

המובילים, שהבינו את המשמעות של להשאיר את כל הציוד שבת שלימה על המדרכה, חשבו שנטרפה עליו דעתו. 'יהודי', קרא אחד מהם, 'אל תעלה בדעתך להשאיר את כל הציוד כך על המדרכה. ברגע שתסתובב – הכל נבזז, לא יישאר דבר מכל הרכוש היקר...'

המתח בתוככי לבו של הרב יעקב שכטר, כבר הרקיע שחקים. ממרחק, ראה את הספינה הקריבה אל החוף, נושאת בתוכה את כל רכושו אשר ביקש להעלות לארץ ישראל. כחודשיים קודם לכן, בג' ניסן תרצ"ט, עלו ר' יעקב ו-11 ילדיו לארץ הקודש, נמלטים מהחרדה האופפת כל לב בהונגריה וסביבתה. עם המשפחה הברוכה הגיעו אך בקושי עשרים מזוודות קריטיות ליום יום, כל יתר הרכוש נארז והועלה על ספינת משא שתגיע מאוחר יותר לגמל יפו.

לקראת חג השבועות, הגיעה הבשורה כי בעוד כמה ימים, ביום ששי הקרוב, תגיע ספינת המשא ותעגון בגמל, ואז יתאפשר לעלות אליה ולאסוף את הרכוש היקר. ר' יעקב ומשפחתו ציפו לבוא הספינה, וכבר בבוקר יום ששי התייצבו ר' יעקב וכמה מילדיו בגמל, בהם גם בנו הרב טוביה שליט"א, שהיה אז כבן 15, והוא אשר סיפר את הסיפור לפרטיו. מכיוון שהיום קצר, סיכם ר' יעקב מבעוד מועד עם חברת ההובלות, שתמתין לספינה ברגע עגינתה בגמל, תעמיס את כל הציוד, ותספיק לפרקו עוד לפני כניסת השבת. אלא שהדקות נוקפות, השמש כבר באמצע השמים, והספינה עוד לא עגנה... הוא מביט בשעון ובספינה המדדה אל החוף לסירוגין, והמתח על פניו שובר שיאים...

לבסוף עגנה הספינה, ור' יעקב מעניק טיפ הגון למובילים, כדי לזרזם במלאכת ההעמסה על המשאית. אחרי שעה קלה, כבר עשתה המשאית את דרכה לכיכר המושבות שבלב תל אביב, בואכה רחוב העליה 2, שם מתגוררת משפחת שכטר. המובילים מתחילים לפרוק את המשאית, תחילה על המדרכה הסמוכה לביתו כדי לאפשר לתנועה לשוב לסדרה.

ר' יעקב מביט בשעון, כבר כמה דקות לפני כניסת השבת. המשאית עוד פורקת על המדרכה, וחלק מהפועלים כבר החלו להעלות את המשא לקומה השלישית. נותרו דקות בודדות לפני ששבת קודש תפרוש כנפיה על היקום, וחלק נכבד מרכושו עדיין על המדרכה...

בהדרג מלכותי, בצפירה המבשרת על בוא המלכה, נכנסת לה השבת. ר' יעקב עומד, מביט בציוד היקר שעל המדרכה, ובכדור השמש השוקע אט אט אל תוך הים... 'זהו, זהו להיום!' הוא פוקד על המובילים. 'שבת' הוא אומר בקול נחרץ, 'שבת היום. לא מזיזים כלום עד מחר בערב ויהי מה!'

המובילים, שהבינו את המשמעות של להשאיר את כל הציוד שבת שלימה על המדרכה, חשבו שנטרפה עליו דעתו. 'יהודי', קרא אחד מהם, 'אל תעלה בדעתך להשאיר את כל הציוד כך על המדרכה. ברגע שתסתובב – הכל נבזז, לא יישאר דבר מכל הרכוש היקר...'

פנינים על הפרשה:

מעלת המחזירים ידי לומדי התורה

ולקחת את כסף הכפרים (שמות ל, טז). לרמז מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (פסחים נג:) 'כי בצל החכמה בצל הכסף' (קהלת ז יב). דעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות למחזיקי בידי לומדי תורה צל וחפה אצל לומדי תורה, שנאמר 'כי בצל החכמה בצל הכסף'. וזהו שאמר ולקחת את כסף הכפרים, דהינו, הכסף שרצית לתת לכפרה, תן אותו לעמלי תורה, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (קה"ר יא א) אם רצית לעשות צדקה, עשה אותה עם עמלי תורה. והינו הכונה בכאן, ולקחת את כסף הכפרים ונתת אותו על עבדת אהל מועד, דהינו, תן אותו לבני הישיבה היושבים בבית המדרש על התורה שהיא עבודת אהל מועד, ובהו והיה לבני ישראל לזכרון לפני ה', שיחשב להם כאלו הם עסקו בתורה ויעשו להם חפה אצל לומדי תורה. וזהו לכפר על נפשתיכם, על שלא עסקתם בתורה, והשתא יחשב לכם כאלו עסקתם: (פיתוחי חותם, פרשת כי תשא)

דקטרוג בא מחמת ביטול התורה

כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש כפר נפשו לה בפקד אתם ולא יהיה בהם נגף בפקד אתם. זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל וגו'. העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל וגו' [לכפר על נפשתיכם. ולקחת את כסף הכפרים מאת בני ישראל ונתת אותו על עבדת אהל מועד] (שמות ל יב-טז). ואפשר לפרש בדרך רמז, דכל דברי תורה ומצותיה בדרך נסתר וברמז. והנה ישראל ראשי תבות יש ששים רבוא אותיות לתורה, ולפיכך לא יצאו ישראל ממצרים עד שהיו בהם ששים רבוא, כדי שכל נשמה תחול עליה אות אחת, וכבר כתבנו זה בכמה מקומות. והנה מצינו (ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז) שותר הקדוש ברוך הוא על עברות חמורות ולא ותר על עון בטול תורה, כמו שנאמר (ירמיה ט יא-יב) 'על מה אבדה הארץ וגו', ויאמר ה' על עזבם את תורת. ואף על פי שעברו על כל העברות, לא תלה להם כי אם על בטול תורה. ואין סמא"ל מוצא פת לשלט בישראל כי אם בשביל בטול תורה, כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה (ב"ר סה כ) על 'הקל קול יעקב' (בראשית כז כב), דבזמן שהקול קול יעקב, אין הידים ידי עשו, ואם אין הקול קול יעקב, הידים ידי עשו. וכמו גם כן שדרשו רבותינו זכרונם לברכה (סנהדרין קו.) על פסוק (לעיל ז ח) 'ויבא עמלק וילחם עם ישראל

עצות וסגולות:

תאוות עולם הזה (א')

הרודף אחר תאוות העוה"ז - מתרחק מה'

והנה גם הרודף אחר תאוות העולם דחוי מלפניו יתברך ואין לו חלק בו, דאף על גב דמאמין בתורה ובמצותיה, הרי אינו מקים, ומה תועיל אמונתו.

(אלף בינה אות כ"ף ז)

יצא מעול מלכות שמים

אם הלך האדם אחר תאוות נפשו במאכל ובמשתה ובמחשבות והרהורים רעים וכיוצא בזה, יצא מעל מלכות שמים.

(פיתוחי חותם תחילת פרשת דברים)

צריך שמירה תמידית מתאוות עוה"ז

אם לא היה האדם נזהר ושומר עצמו בכל עת, אם לא נלכד בתאוה זו ילכד באחרת וכו', לכן צריך לשמר עצמו שמירה כראוי בכל עת היום והלילה. ובטול מחשבות התאוות הוא כשישים האדם תמיד ה' בין עיניו, כמו שנאמר (תהלים טז ח) 'שויתי ה' לנגדי תמיד כי מימיני כל אמונתי'.

(מעגלי צדק אות אל"ף, ד"ה אשרי נוצרי עדותיו)

הגוף והתאוות הם מין במינו, ולכן עוה"ז להטוא

זה העולם הוא עלול לנזקין לבוא האדם על ידו לידי חטא ולידי עברה, לפי שכל העולם הזה כל תאוות יצר הרע יש בו, והגוף גם כן מחמר קרץ ומצא מין את מינו ונעור. האדם גורם, והמקום גורם, והיצר גומר ומשלים.

(פיתוחי חותם פרשת לך לך, ד"ה כל אלה חברו)

היצר מטעה שהיום אי אפשר להיות קדוש

הבא לקרב אל הקדשה, יצר הרע נועל בפניו הדלת וסותם עליו הדרכים באמר לו, זה דבר דלא שייך שאדם ילוד אשה קצר ימים ושבע רגו יוכל להתקדש, והדורות הראשונים שאני, באותו זמן היתה שכינה מצויה ביניהם ועל ידה היו יכולים להתקדש, אבל בזמן הזה לא שייך שתמצא אותה קדשה, ומביא לו עצות מרחוק, ומרפה את ידי. והנה דברי השטן בטלים ומבטלים, דה' הטוב לא ימנע טוב להולכים בתמים, והבא לטהר מסייעין אותו.

(פיתוחי חותם פרשת קדושים, ד"ה דבר אל)

באכילה ושתיה שלא כהוגן נעשה מדור ליצה"ד

תחלה צריך להתענות, לפי שכל גרוי יצר הרע ופתיו באדם הוא מחמת רבוי אכילה ושתיה, כי על ידי אכילה ושתיה שלא כהוגן מתחמם גופו של אדם ונעשה מדור ליצר הרע, 'וכמעט שכל העברות הם באים על ידי רבוי אכילה ושתיה (ברכות כט: לב). שאם הגוף היה חלש אין בו פת לעשות עברה אבל בהיותו חזק ושבע תמיד מצא מין את מינו ונעור.

(גנזי המלך, תיקון התשובה ח)

א. וכמעט שכל העבירות הם באים על ידי רבוי אכילה ושתיה. וכתב בשערי תשובה לרבינו יונה (שער ראשון אות ל): העיקר התשיעי, שבירת התאוה הגשמית. ישיב אל לבו, כי התאוה עוללה לנפשו לחטא ולמשון העון בחבלי השוא. ויעשה גדר לשמור את דרך התשובה, יפרוש מן התענוגים, ולא ימשך אחר תאוות גם בדברים המותרים, ויתנהג בדרכי הפרישות ולא יאכל רק לשובע נפשו וקיום גופו, כענין שנאמר (משלי יג כה) 'צדיק אוכל לשובע נפשו', ואל יגש אל אשה רק לקיים מצות פריה ורביה או למצות עונה. כי כל זמן שהאדם הולך אחרי התאוה, נמשך אחרי תולדות החומר, וירחק מדרך הנפש המשכלת, ואז יתגבר יצרו עליו, כענין שנאמר 'וישמן ישורון ויבעט'. ונאמר (דברים ח יב-יד) 'פן תאכל וישבעת וגו' ודם לבבך, ונאמר (משלי ט ט) 'פן אשבע וכחשתי'. ואמרו רבותינו ז"ל (סוכה נב:) אבר קטן יש באדם משביעו רעב מרעיבו שבע.

עון בטול תורה. וזהו ונתת אתו על עבדת אהל מועד, דהינו בשביל עבודת אהל מועד, שהוא בטל תורה שהיא עבודת אהל מועד: (פיתוחי חותם פרשת כי תשא)

משה רבינו שאל: 'מפני מה צדיק וטוב לו, צדיק ורע לו'

הודעני נא את דרכך (שמות לג, יג). 'עשה צדקות ה' ומשפטים לכל עשוקים וגו' (תהלים קג). כונתו בזה לומר, דהדבר הזה שעושה הקדוש ברוך הוא שמעוט עונות שיש ביד הצדיקים מביא עליהם יסורין בעולם הזה כדי שיטלו שכר משלם בעולם הבא, ומהראוי היה שבעולם הזה יהיו נוחים ושקטים ובעולם הבא יענשו על מעוט עונות שהיו בידם. לזה אמר דזה הענין יקרא צדקה ומשפט, משום דבעולם הזה לא שייך בו קורת רוח ומנוחה, כי אם בעולם הבא שהוא עולם המנוחה, וזו היא הצדקה שהחליף לו מנוחת עולם הזה שהוא הבל וריק למנוחת עולם הבא שהוא מנוחת אמת השקט ובטח, וזהו הצדקה. וכשתבונן בעקר הדבר תמצא שכך ראוי להיות לפי משפט האמת, משום דהצדיק דרבו זכויות אין חשקו ותאוותו בזה העולם ותאוותיו, ואם ארע ובא לידו איזה עון, הקדוש ברוך הוא ירד לסוף דעתו דאינו חפץ בתאוות זה העולם רק בתאוות עולם החיים, ולפיכך מענישו בעולם שאינו חפץ בו, ומשלם לו שכר בעולם שהוא חפץ בו, מדה כנגד מדה, וההפך לרשעים דרבה עונות, נמצא זה שעושה הקדוש ברוך הוא לצדיקים נקרא משפט וצדקה, ולפיכך אמר עשה צדקות ה' ומשפטים לכל עשוקים.

זה הדבר הודיע הקדוש ברוך הוא למשה כשבקש ממנו הודעני נא את דרכך (שמות לג, יג). מפני מה צדיק וטוב לו צדיק ורע לו, והשיב לו צדיק וטוב לו צדיק גמור צדיק ורע לו צדיק שאינו גמור (ברכות ז), וזהו יודיע דרכיו למשה לבני ישראל עלילותיו, דהינו העלילות שעושה הקדוש ברוך הוא לבני ישראל, דצדיק וטוב לו צדיק ורע לו, רשע וטוב לו רשע ורע לו, הפל הודיע למשה:

הקדוש ברוך הוא ממעט העונש לצדיקים

חזר ואמר חנון ורחום ה' ארך אפים ורב חסד, לא לנצח יריב ולא לעולם יטור, כונתו בזה לומר דיש לדקדק שיש כמה וכמה מן הצדיקים דרבה זכויות, ועל מעוט עונות שבידם באים עליהם כי אם מעט יסורין ובהם נתפסו מעט מעט עולם ומגיהנם, לזה אמר חנון ורחום ה' ארך אפים ורב חסד, כלומר מרב חסדיו ורחמנותו אינו מביא על האדם כל הענש הראוי לבוא עליו, כי הלא תראה הרשע שהתמיד בצעירותו שלשים וארבעים שנה או יותר, משפטו בגיהנם שנה אחת, ולפחות היה לו לישב בגיהנם כמספר הימים אשר היה רשע בהם, אלא ודאי מרב רחמנותו יתברך שמו אינו מביא על האדם כל הענש הראוי לבוא עליו. וזהו לא לנצח יריב ולא לעולם יטור באותו עולם אף לרשעים, ומכל שכן בזה העולם לצדיקים לא כחטאינו עשה לנו ולא כעונותינו גמל עלינו, כי אם מעט מעט מעט הראוי לנו, והטעם משום דמצינו (תוספתא סוטה פ"ד ה"א) מרבה מדה טובה ממדת פרענות חמש מאות, דלגבי פרעניות כתיב (שמות לד ז) 'על שלשים ועל רבעים', ולגבי מדה טובה כתיב (שם) 'וצר חסד לאלפים', הרי דמרבה מדה טובה ממדת פרענות חמש מאות, וזה שאמר כנבה שמים על הארץ גבר חסדו על ידאיו, וידוע דבין השמים לארץ חמש מאות שנה (חגיגה יג), ובא לומר השעור

ברפידם, בשביל שרפו ידיהם מן התורה:

מנין ישראל מעורר קטרוג על ביטול תורה והצדקה מעילה ממנו והנה מאחר ששם 'ישראל' מורה על חשבון אותיות התורה שהם כנגד חשבון נשמותיהם, בהכרח כשיבואו לידי חשבון נפשותיהם, יבוא המקטרג לקטרג עליהם ולומר: רבוננו של עולם, כלום זכו ישראל לחשבון זה כי אם בשביל חשבון אותיות התורה הרמוזים בהם, והרי גרפים הם ממנה, וזהו סבת הקטרוג. והנה נגף גימטריא 'סמא' ל', ועוד שנים יתרים לרמז על שתי תורות, כשיהיו ישראל גרפים משתי תורות, מוסיף שתי פחות על כחו ונעשה נגף ומגוף אותם חס ושלום. באמת על ידי הכפר שנותנים אין לו כח לשלט בהם, דהצדקה מצלת ממנו, כמו שנאמר (משלי י ב) 'וצדקה תציל ממות', וימות הוא סמא"ל:

הרמז במחצית השקל

ומה שצוה להם מחצית השקל, משום דכל צויו יתברך בדרך רמז כדי שיתבונן האדם בדרךיו, והנה 'שקל' גימטריא 'נפש', ומחציתו עם הכולל גימטריא 'יראה', ומחצית השניה גימטריא 'רוח', להזהירם ולהודיעם שיתעוררו ביראה כדי לעשות תקון לנפשם ורוחם. לפיכך, כיון שהכל ברמז, צוה להם כך:

מלמד הצדקה צריך לעשות תשובה ולהזהר לעסוק בתורה

וזהו שאמר כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם, באמרו לפקדיהם שגראה יתר, אלא בא לרמז כמו שכתבנו, לפקדיהם הידוע, שהם ששים רבוא אותיות הרמוזים בשמם ובחשבון נפשותיהם, וכיון שהדבר כן, מצא בעל חוב, שהוא סמא"ל, לגבות את חובו, ויקום ויקטרג שישאל גרפים מהתורה הרמזה בשמם ובחשבון נפשותיהם. והתקון לזה הוא ונתנו איש כפר נפשו, היא הצדקה המבטלת סמא"ל, ובזה ולא יהיה בהם נגף, לא יוסיף סמא"ל קטרוג שתי התורות על שמו ויהיה לו כח ויהיה נגף ישראל חס ושלום, כי הצדקה מתשת כחו. וראיתי בדברי מארי חז"א בנחל קדומים (בפרשתן אות ב) משם חכם אחד, דאיש כפר גימטריא 'תורה', ולפי דרכנו נחא ואתי שפיר, דכיון דהקטרוג בא מחמת בטול התורה, התקון הוא שיקבלו עליהם שיעסקו בתורה ולא יתבטלו ממנה, דהשתא התשובה מעין המשובה. והכונה היא, דחוץ מהכפר שיתנו יקבלו עליהם לעסוק בתורה, דהכפר הוא לכפר על מה שעבר, ומכאן ולהבא לא יועיל להם רק עסק התורה ממש:

ע"י יראה ותורה יתקן את נפשו ורוחו

זה יתנו כל העבר על הפקדים, הפקדים הם שתי תורות. התקון הוא, לכפרתו יתן מחצית השקל שהוא גימטריא 'יראה' עם הכולל, כדי שיתעורר ליראה את ה' מכאן ולהבא ולעסוק בתורה. והחצי האחר גימטריא 'רוח', 'שקל' גופיה גימטריא 'נפש', והכל בא להורות שיתעוררו ליראה את ה' כדי לעשות תקון לנפש ורוח, והתקון על ידי התורה. ולפיכך אמר העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל, מפני הרמז הרמז בו, כמו שכתבנו, וזה כדי לכפר על נפשותיהם:

צדקה מכפרת על ביטול תורה

ולקחת את כסף הכפרים מאת בני ישראל ונתת אתו על עבדת אהל מועד וגו', בא לרמז דהכסף של הצדקה מכפר (בבא בתרא ט:), דכסף במלוי גימטריא 'כפר', לרמז דהוא מכפר, ומכפר אף על

זכיות בעולם הזה, מזה נתגלה ונתברר לנו שיש שכר וענש לעולם הבא. ולא שייך לעלות על לב לומר כי מקרה הוא ממה שנענש הצדיק ומקבל שכר הרשע, דחס ושלוש שתצא עולה כזאת מתחת ידו יתברך, הצדיק שמקנים מצותיו וירא ממנו אינו נוטל שכר לא בעולם הזה ולא לעולם הבא, והרשע שמבטל מצותיו ואינו ירא ממנו יטל שכר בעולם הזה, חס ושלוש שתצא זאת מידו יתברך. ועוד, הרי אנו רואים בעולם הזה צדיק וטוב לו רשע ורע לו, ומאי טעמא, אם לא שתאמר דהצדיק שטוב לו הוא צדיק גמור ואין בידו עונות לענש עליהם, ורשע ורע לו אין בידו שום זכיות כדי לטל שכר בזה העולם, נמצא הכל לפניו יתברך במדה במשקל ובמשורה לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו, ואינו מקפח שכר שום בריה, ואין בדינו שום עולה חס ושלוש. נמצא תועלת גדולה יצאה לנו ממה שהקדוש ברוך הוא מעניש לצדיק על מעוט עונות שיש בידו בעולם הזה, כי בזה נתבטלו טענות היצר הרע המפתה לאדם ומטעהו ואומר לו לית עד ולית דין ולית שכר ולית ענש כאמור: (דורש טוב, דרוש ג' לנפטרים)

שבין השמים לארץ שהוא חמש מאות, כן גבר חסדו על יראיו, ומרבה להם במדה טובה יותר חמש מאות על מה שראויים. וכמו שעושה ברבוי מדה טובה כן עושה בסליחת פשע ובמחילת עון, שאינו מעניש כי אם מעט מזער ומוחל השאר. וזה שאמר הכתוב כרחק מזרח ממערב שהוא גם כן חמש מאות שנה, כן הרחיק ממנו את פשעינו. וכל זה משום שהוא עושה לנו כאב עם בנו האוהבו אהבה עזה, ואפלו מיסרו בדרך רחמים, וזה שאמר כרחם אב על בנים רחם ה' על יראיו, ודוקא רחמנות זו עושה ליראיו ואוהבי שמו דוקא, אבל אנוש שאינו ירא מן ה', זה כחציר ימיו כציץ השדה כן יציץ לפי שעה, ועוד מעט ואין רשע כי רוח עברה בו ואיננו ולא יכידנו עוד מקומו, וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו וצדיקתו לבני בנים:

(דורש טוב, דרוש ח' לנפטרים)

טעם לעניש הצדיק בעוה"ז

והנה נמשך לנו תועלת גדולה ממה שהקדוש ברוך הוא מעניש לצדיק בעולם הזה על מעוט עונות שיש בידו ומשלם שכר לרשע על מעוט זכיות שבידו, והוא, דהנה היצר הרע מלא ערמוניות ונכלים, ואומר לאדם עשה מה שלבך חפץ בסתר ואין מעיד, משום דהקדוש ברוך הוא כתב בתורה דאין ענש בלא עדים, ואתה כשתעשה בסתר ואין רואה, אין עליך שום חיוב, כי אין אדם מתחייב רק על ידי עדים. ואפלו אם תאמר לו הקדוש ברוך הוא הוא צופה ומביט והכל גלוי לפניו, מזה הטעם אינו נעשה דין. ועוד, שהקדוש ברוך הוא הוא בעל דין, שהוא התובע, ולא שייך שבעל דין הוא בעצמו יהיה עד או דין. ועוד, דהקדוש ברוך הוא נקרא אב כל הנבראים, והאב אינו נאמן על בנו.

והנה אין בכל אלה טענות ממש, דהאמת הוא דהקדוש ברוך הוא כלהו איתנהו ביה, דהוא הבעל דין והוא העד והוא הדין, דשאני הקדוש ברוך הוא דהכל גלוי לפניו ונאמן על הכל. וכי תימא מאן מוכח, ממה שאנו רואים שהקדוש ברוך הוא מעניש לצדיק שיש בידו מעוט עונות בעולם הזה, ומשלם לרשע שיש בידו מעוט זכיות בעולם הזה, מזה נתגלה ונתברר לנו שהקדוש ברוך הוא כלהו איתנהו ביה, שהרי הצדיק הזה שיש בידו מעוט עונות ואנו רואים שנענש עליהם בעולם הזה, מי הזמינו לדין, ומי העיד עלי, ומי דנו וחייבו, והוא יושב בביתו וענשים באים עליו, אם לא שנאמר ונודה בעל כרחנו שהקדוש ברוך הוא הוא בעל דין והוא העד והוא הדין. וכן הרשע שנוטל שכרו בעולם הזה. ועוד, יצר הרע מכניס כפירה בלב האדם, ואומר לו, כי כשימות האדם אין לו שכר ולא ענש, כמקרה האדם כן מקרה הבהמה, כמיתת הבעלים כך מיתת השור, מקרה אחד להם, וכיון שכן הוא, אומר היצר הרע לאדם עשה מה שלבך חפץ בעולם הזה, כי כשתמות אין שכר וענש.

והנה דבריו מהביל ימעטו ושקר ענה, ממה שאנו רואים בעינינו מעשים בכל יום שהקדוש ברוך הוא מעניש לצדיק שיש בידו מעוט עונות בעולם הזה, ומשלם שכר לרשע שיש בידו מעוט

סיבת יסורי הצדיק ומיתתו קודם זמנו

הוסיף לומר (קהלת ח) שומר מצוה לא ידע דבר רע וכו', כי לכל חפץ יש עת ומשפט וכו', בא לומר כאן שאל יתמה האדם אם יראה היסורים באים על הצדיקים, או אם יראה הצדיקים מתים קדם זמנם, ומזה ישוב לאחור ויאמר מה הועילו חכמים בתקנתם, וכי זו היא תורה וזו שכרה, דמהראוי דהצדיקים העוסקים בתורה ועושים רצונו יתברך תמיד באהבה ובשמחה רבה לא יארע להם שום נזק ולא ימותו קדם זמנם, אך עינינו הרואות ונהפך הוא אשר ישלטו היסורים והמיתה בצדיקים, והרשעים יושבים לבטח. לזה בא שלמה המלך עליו השלום להסיר הסברא הרעועה הזאת מלב בני אדם הטפשים, כי הכל גלה הקדוש ברוך הוא על ידי גביאיו וחכמיו, משום דישאל ערבנים זה לזה (סנהדרין כז:), והיסורים הבאים לצדיקים הם לכפר על עון הדור, כמו שכתוב (ישעיה נג ד) 'אכן חלינו הוא נשא [ומכאבינו] [וועונותינו הוא] סבלם' וכו'. והמיתה קדם זמנם משתי סבות, א' לכפר על הדור, והב' שמא גלוי לפניו יתברך שרוצה הצדיק ההוא להחמיץ ורצה לסלקו בהיותו טוב. וכל זה יודעים יראי ה' וחושבי שמו, אבל הטפשים המרבה בהם זהמת יצר הרע, הם החושבים מחשבות רעות בראותם ענש הצדיקים:

הצדיקים אין להם הרחוק אחריו יתברך שמו

וזה שאמר הכתוב שומר מצוה שהוא הצדיק המקיים המצוות, לא ידע דבר רע, דהינו לא יאנה לצדיק כל און, דכך הוא האמת אצלו יתברך שמו דהצדיק יהיה שמור מכל פגע רע ולא ימות קדם זמנו, אך יש עת ומשפט שהצדיק יבואו עליו יסורים או ימות קדם זמנו, והוא כדי לכפר על הדור, וזה הדבר יודע הצדיק ההוא בעצמו. (דורש טוב, דרוש א' לנפטרים)

איסור טעימה לפני קידוש ושיעורו, ודיני שהיית מים לפני קידוש

בגמ': אמר רב יוסף אמר שמואל טעם אינו מקדש, טעם אינו מבדיל. ורבה אמר רב נחמן אמר שמואל טעם מקדש, וטעם מבדיל (פסחים קו, ב).

בגמרא אמר רב הונא בשם רב, שמי שטעם לפני קידוש בליל שבת, אינו מקדש עוד בלילה, ורבה אמר בשם רב נחמן בשם שמואל, שגם אם עבר וטעם, מקדש כשנזכר. וכתב בבית יוסף (או"ח סי' רעא ס"ד ד"ה ואסור לטעום), שמוכח מכאן שאיסור אכילה לפני קידוש הוא אפילו בטעימה כלשהי, שלא נחלקו האמוראים אלא בדיעבד כשטעם אם מקדש או לאו, אך לכתחילה ודאי אסור לטעום. וכן פסק בשו"ע (שם) שאסור לטעום כלום קודם שיקדש. ובטעם חומר האיסור, כתב בהגהות רעק"א (שם במג"א סק"ו), שאיסור אכילה לפני קידוש אינו מחשש שמא ישכח לקדש, אלא הטעימה עצמה יש בה איסור, ולכן אפילו טעימה כלשהי אסורה.

וכתב במגיד משנה (שבת פכ"ט ה"ה) שמשמע מדברי הרמב"ם שמותר לשתות מים קודם קידוש של ליל שבת, ורק מיני מאכל ויין אסורים אף בטעימה. אך הרשב"א (שו"ת, ח"ג סי' רסד) נשאל אם מותר לשתות מים קודם שיקדש, כמו קודם הבדלה, או לא, והביא השואל שמדברי הרמב"ם משמע שאסור לשתות רק יין, אבל מים מותר. והשיב הרשב"א שמסתבר שאפילו מים אסור לשתות, משום שאסור לטעום כלום עד שיקדש, ולא הקילו בשתיית מים אלא בהבדלה. וכתב שכן מוכח מהירושלמי (פ"י ה"א), ששאל רבי יהודה הנשיא לר' מונא, האם מותר לו לשתות לפני קידוש כיון שהוא צמא, והשיבו, כך שנה רבי חייא, אסור לאדם שיטעום כלום עד שיקדש. ורבי יהודה לא שאל אם מותר לו לשתות יין, אלא על מים שאל, ומוכח שאפילו מים אסור לשתות קודם קידוש. ומסיק הרשב"א שכן נהגו, ומנהגם של ישראל תורה הוא. וכן פסק בשו"ע (שם) שאפילו מים אסורים.

בדעת תורה למהרש"ם (שם), וכן בקונטרס אהבת שלום מהגאון הג"ל הנספח לספר מנחת שבת אות יא) נשאל בדבר

אשה שהדליקה נרות שבת בברכה מבעוד יום, ואחר כך צמאה למים מאוד קודם חשיכה, אם מותרת לשתות מים, והשיב שאיסור שתיית מים קודם קידוש הוא משום ששבת קובעת כמו לענין מעשר, וכל אכילה נחשבת לאכילה קבועה, וכיון שהאיסור תלוי בקביעת השבת, אם כן הרי הדבר תלוי במחלוקת הראשונים מאיזו שעה השבת קובעת למעשר, ולשיטת בעל המאור (לעיל קה. ד"ה רב חננאל) דווקא צאת הכוכבים קובע למעשר ולא בין השמשות, ולדעת הר"ף (שם) והר"ן (שם ד"ה פוק חזי) גם בין השמשות קובע למעשר. ובמקום צער כתב שיש להקל לשתות מים אם אינה יכולה לקדש. אך בקונטרס אהבת שלום היקל רק קודם בין השמשות.

אמנם במנחת יצחק (שו"ת, ח"ח סי' יח) כתב שהוא דבר שאינו שכיח שאינה יכולה לקדש, ונכון שתקדש ואחר כך תשתה, ומכל מקום כתב שאם שותה רק מעט כדי לבלוע כדור לרפואה, אין שתיה זו חשובה הנאה, ואף ברכת הנהנין אין מברכים על שתיה כזו, ולכן אם הוא עוד קודם בין השמשות ולא התפללה עדיין ערבית, יש לצרף צדדי קולא אלו, ושפיר יש להקל אף ביכולה לקדש.

ובקצות השלחן (סי' עד בדה"ש ס"ק יז) כתב שאם היא צמאה הרבה ומפחדת לשתות קודם הדלקה שלא תאחר, ואחר

הדלקה כבר אסורה לשתות בלא קידוש, יכולה להדליק נרות ולעשות תנאי, ואף שכתב המגן אברהם (סי' רסג סק"כ) שאין להתנות בהדלקת הנרות אלא במקום צורך, מכל מקום אפשר שזה הוי מקום צורך.

קידוש על יי"ש, תה, ומשקאות קלים

בגמ': בעא מיניה רב הונא מרב חסדא מהו לקדושי אשיכרא, אמר השתא ומה פירזומא ותאיני ואסני דבעאי מיניה מרב ורב מרבי חייא ורבי חייא מרבי ולא פשט ליה, שיכרא מיבעיא, סבור מינה קדושי הוא דלא מקדשינן עילויה, אבל אבדולי מבדלינן, אמר להו רב חסדא הכי אמר רב כשם שאין מקדשין עליו כך אין מבדלינן עליו (פסחים קז, א).

בגמרא, שאל רב הונא מרב חסדא [ובב"ח וברא"ש הגירסא שרב חסדא שאל מרב הונא] מהו לקדש על שיכר [של תמרים], אמר לו רב חסדא, הרי אפילו על שיכר של שעורים ושל תאנים, החשובים יותר, שאלתי את רב ורב את רבי חייא ורבי חייא את רבי, ולא פשט לו את הספק, ולא התיר לקדש עליהם, על שכר של תמרים לא כל שכן שאין להקל לקדש. וכן אמר רב, כשם שאין מקדשים עליו, כך אין מבדילים עליו. ולא חילקו בגמרא בין חמר מדינה לשאינו חמר מדינה, וכן פסק הרמב"ם (שבת פכ"ט

בוחר בכוס עגול של זכוכית בהיר ויפה לכוס של ברכה, ולא בגביע כסף וכוס זהב, אף שלא חסרו לו כלי שתיה של כסף מזוהבים וכלים מכלים שונים יקרים וחשובים. והיה נותן טעם לדבר על בחירתו זאת, משום שנאמר (משלי שם) 'אל תרא יין כי יתאדם כי יתן בכוס עינו, ומוכח ששובח הוא ליהנות גם ממראיתו של היין, וטוב מראה עינים מהלך נפש' (קהלת ו ט). והרי בחרו ביין אדום לכוס של ברכה וכמבואר בסוגייתנו, מפני שמראהו משובח, ואיזו תועלת יש באדמיותו אם אין היין נראה ואין מבחינים בין לבן לאדום ושחור ולא בין צלול לעכור, ועל כרחך צריך שתהיה הכוס של זכוכית שקופה וכך יראה את היין. וכתב היעב"ץ עוד טעם לדבר, מאחר על פי המבואר בברכות (נא). שאחד מהדברים שנאמרו בכוס של ברכה הוא שנותן בו את עינו, אם כן צריך שיהא נראה היין שהוא עיקר המכוון בכוס, שאין הכוונה להסתכל בכלי אלא במשקה שבתוכו. ועוד ירויה בזה כי בכלי זכוכית יראה היטב כל דבר מאוס הצף או מרוטט ושוקע בתוכו מה שלא יראה וימצא בכוס של זהב.

ולענין כוסות של ליל הסדר, כתב בשו"ע (או"ח סי' תעב ס"ב) שיסדר שולחנו בכלים נאים, וכתב בגזירות שמשון (שם) שכלי זכוכית עדיפים על של זהב, על פי המבואר במדרש (אסתר ב י) על הפסוק (שם א ז) 'זהשקות בכלי זהב', השקיותיו של אותו רשע לא היו אלא בשל זהב, ר' פנחס בשם ר' יצחק אמר והלא נפשו של אדם חותה [מאוסה ומצטערת] לשתות בשל זהב, אלא אלו כוסית דיוטיריטא של כלי זכוכית שרואים צל פניהם בהם, [והם] יפים ויקרים ככלי זהב. וגם היעב"ץ (שם) הסתייע מדברי המדרש הללו לחשיבות כלי זכוכית לכוס של קידוש.

וכן כתב בסידור הרש"ש (הובא בויגד משה פ"ו אות ה ד"ה אך באסתר), שהמהדרים בוחרים בכסף או זכוכית לבנה טובים. ובספר דרכי חיים (הנהגות אות פז) ובהגדת דברי חיים (הנהגות אות יג) כתבו, שמנהג בעל הדברי חיים היה להשתמש בכוסות של זכוכית, וכן הובא בהגדת הקה"י (עמ' קיז) בשם ארחות רבינו (ח"ב עמ' ס) שהקפיד מאוד לשתות את ארבעת הכוסות בכוס זכוכית דווקא ולא בגביע של כסף

ולתקדש בימים החמים ובשעה שחם להם, והכבוד בהם הוא ג"כ רק כשצריכים לך, וגם במים צוננים מכבדים כשצריכים להם. וחשיבות משקה שיהיה נקרא חמר מדינה הוא שאין השתיה מחמת שצריכים לו לצמאם, אלא שותים אותו אף בלא צורך לגופם אלא בשביל כבוד הסעודה וכבוד האורחים, כדוגמת יין ושיכר שאין שום אדם שותה אותם לצמאו אלא רק לכבוד בעלמא. וכתב שטעם המתירים לקדש ולהבדיל על תה מתוק הוא מפני שדרך העולם שמכבדים בהם ושותים אותם אף שאין צריכים כלל לשתות, אלא מפני הכבוד.

האם יש עדיפות כוס של זכוכית לקידוש

בגמ': רבי יהודה אומר צריך שיהא בו טעם ומראה אמר רבא מאי טעמא דרבי יהודה דכתיב אל תרא יין כי יתאדם. (פסחים קח, ב).

בבביתא שבסוגייתנו, אמר רבי יהודה שצריך שיהיה בארבע כוסות טעם ומראה יין. ואמר רבא, מה טעמו של רבי יהודה המצריך גם מראה יין, שנאמר (משלי כג לא) 'אל תרא יין כי יתאדם'. וכתב רשב"ם (ד"ה ומראה, ד"ה אל תרא) שהכוונה שצריך שיהיה ליין מראה אדום, והראה מהכתוב היא, שכן הזהיר הכתוב שלא לחמוד להיות רגיל ביין כי יתאדם, ומוכח שיש חשיבות למראה היין האדום.

וכתב היעב"ץ בהגהותיו לסידורו שערי שמים (לדף רצד), שאביו החכם צבי היה

ה"ז) שאין מקדשים על השיכר, ואם הוא חמר מדינה יכולים להבדיל עליו, אך לא לקדש.

אמנם דעת הרא"ש (סי' יז) שאפשר לקדש על שיכר או על שאר חמר מדינה, שאף אם נאמר ששאלת רב חסדא היתה על שיכר שהוא חמר מדינה, מכל מקום כמו שלהלכה אין נוקטים כמו שפשוט לו בשם רב שאין מבדילים על השיכר, כשהוא חמר מדינה, כך אין פוסקים כמותו לענין קידוש. מה גם שיש לומר ששאלת הגמרא לא היתה על חמר מדינה כלל, ואף רב הונא מודה שמקדשים ומבדילים עליו.

ובשו"ע (או"ח סי' ערב ס"ט) הביא שתי הדעות, ולא הכריע, ולהלכה כתב במשנ"ב (שם ס"ק כט) שבבילה שהקידוש מדאורייתא יש להדר אחר יין דווקא, אמנם ביום שהוא רק מדרבנן אפשר לסמוך על המקילים ולקדש על חמר מדינה, וכן נהגו הרבה גדולים.

בגדר חמר מדינה כתב במנחת שבת (סי' צו סק"ט) בשם הלכות קטנות (שו"ת, ח"א סי' ט) שהוא משקה המדרה וגם משכר, ולדבריו אין לקדש על תה אפילו באופן שמורה כגון שיש בתוכו חלב וסוכר. ובערוך השולחן (או"ח סי' ערב ס"ד) כתב שראה לגדולים שעשו הבדלה על חלב או על תה מתוק, אמנם לא מפני שנחשב חמר מדינה, שבודאי אינם בכלל זה, רק מפני הדחק שלא היה להם יין.

ובענין משקאות קלים [בטעמים שונים] כתב באגרות משה (שו"ת, או"ח ח"ב סי' עה) שהם כמים בעלמא, שאף ששותים אותם גם בסעודות החשובות ומכבדים בהם, אין שתייתם אלא כשתית מים לצמאון

[כמו שהיה מקדש בשבת וי"ט], וראה עוד בהגדתו (שם הערה 397) מש"כ בזה.

האם יש רוח רעה בליל שימורים על ביצה קלופה

בגמ': אמר רב נחמן אמר קרא ליל שמרים - ליל המשומר ובא מן המזיקין. (פסחים קט, ב).

בגמרא אמר רב נחמן שהטעם שאין חוששים למזיקים בעשיית 'זוגות' בכך ששותים ארבע כוסות בליל הסדר, הוא משום שהכתוב אומר על ליל ראשון של פסח (שמות יב מב) 'ליל שמורים', והכוונה שלילה זה משומר ובא מן המזיקים, ואין חוששים בו למזיקים. ורבא תירץ שכוס שלישי שמברכים עליו ברכת המזון, שהוא כוס של ברכה, מצטרף עם שאר הכוסות לטובה ואינו מצטרף לרעה.

וכתב הרמ"א (או"ח סי' תפ ס"א) שיש אומרים שיש לומר 'שפוך חמתך' וכו' קודם לא לנו, ולפתוח הפתח, כדי לזכור שהוא ליל שימורים. וכתב בבית הלוי (שמות שם) שמטעם זה פותחים את הדלת דווקא במזיגת כוס רביעי, ולא בתחילת הסדר, לרמוז שאין חשש זוגות בכוס רביעי, משום שהלילה ליל שימורים.

עוד כתב הרמ"א (שם סי' תפא ס"ב), שנוהגים שלא לקרות על מיטתו רק פרשת שמע ולא שאר דברים שקורים בשאר לילות כדי להגן. אכן בבן איש חי (שנה א פרשת צו סי' לח) כתב שכל סדר רבינו האריז"ל שבכל לילה יש לומר גם בליל הסדר. ובהגדה של פסח מבית לוי (עמ' רנח) הביא מנהגו של הגר"ז לקרוא כל הג' פרשיות. ובחק יעקב (שם סק"ד) כתב שאין להחמיר לומר קריאת שמע שעל המיטה כרגיל, כדי להראות האמונה שבליבו שהוא ליל שימורים. ובמשנ"ב (שם סק"ד) כתב שצריך לברך ברכת המפיל. אך בכף החיים (שם ס"ק יד) הביא שדעת האריז"ל שאין לומר המפיל בליל פסח. ובליקוטי מהר"ח (מנהגי ליל א' דפסח, כג): כתב בשם סידור מוהר"ק שיש לומר הפסוק בידך אפקיד וגו' בקריאת שמע שעל המיטה אף בלילה זה, וכ"כ בספר יסוד ושורש העבודה (שער ט פ"ו).

הביצה בטלה, שכיון שהביצים קלופות אי אפשר לאוכלן למחר שהרי ביצים קלופות שעבר עליהן הלילה יש סכנה באכילתן, וכיון שאין היתר לביצים אלו למחר הרי הביצה בטלה. ותמה עליו באוריין תליתאי, שכיון שליל הסדר ליל שמורים הוא אין בו סכנה זו בביצים שעבר עליהם הלילה שהרי מטעם זה אין קוראים קריאת שמע שעל המיטה בליל הסדר.

עוד כתב באוריין תליתאי (שם) בשם בנו של הגר"פ, שמטעם זה יש ליטול ידים בבוקר בלא ברכה, כמו מה שכתב הרמ"א (סי' ד ס"ג) שהניעור כל הלילה נוטל ידיו בלא ברכה, וכן לענינינו כיון שאין רוח רעה בלילה זה אין צריך לברך בשעת הנטילה [אכן ברמ"א (שם) מבואר שהטעם שנוטל ואין מברך הוא משום שיש ספק אם חייב בנטילת ידים כשלא ישן כל הלילה, ובבית יוסף (שם ד"ה ומשמע שאם) מבואר שהספק הוא משום ששאר טעמי הנטילה של שחרית אינם שייכים כשלא ישן, אלא רק הטעם משום רוח רעה, ובטעם זה עצמו הסתפק אם שייך גם כשלא ישן. ואם כן בליל הסדר אינו כמי שלא ישן, אלא שהדין שווה, כיון שבדאי שייכים שאר טעמי הנטילה, וטעם רוח רעה אינו שייך].

אבל בספר ויגד משה (סי' ג אות י) כתב שאין לחדש דינים בענין זה מה שלא אמרו חז"ל, ורק לחשש סכנת זוגות המפורש בסוגיותינו אין לחשוש בליל הסדר, כיון שסכנה זו אינה מזקת אלא בשעתה, ובשעת ליל הסדר עצמו אינה יכולה להזיק כיון שליל שימורים הוא, מה שאין כן בשאר

באוריין תליתאי (סוף הספר עמ' קנז) הביא בנו של הגר"פ אפשטיין, בשם אביו שגשאל בדבר מי שהניח אוכלין ומשקים תחת המיטה בליל פסח ושכח להוציאם, והיו מונחים כל הלילה, והשיב שמוותר לאוכלם בליל הסדר כיון שלילה זה משומר מן המזיקים, והוסיף שמוותר אף לכתחילה להניח אוכלין תחת המיטה בליל הסדר. ובנו העיר שם לפי זה על מה שכתב באבן יעקב (עמ' קכג) בדבר מי שמצא צלוחית של י"ש חמץ תחת המיטה, שיכול להשהותו עד מוצאי י"ט הראשון, משום שבדלים ממנו ולא יבואו לאוכלו כיון שהיה תחת המיטה, והעיר באוריין תליתאי שלכאורה אין בדלים ממנו כיון שאוכלין שהיו תחת המיטה בליל הסדר לא נאסרו באכילה.

ובפסקי אליהו (שו"ת, ח"א סי' ט) התיר לאכול ביצה קלופה שעבר עליה הלילה של פסח, וכתב שאף שביצה קלופה אסורה באכילה משום רוח רעה, מכל מקום עני המשאיר ביצה קלופה בליל פסח בשביל הסדר בלילה השני מותר לאוכלה למחרת, כיון שהוא ליל שימורים ואין שורה בו רוח רעה. ובספר אוריין תליתאי (שם) הביא בנו של הגר"פ בשם המנחת יוסף שפעם אחת נשאלה שאלה לפני מהר"ל דיסקין שנתערבה בליל הסדר ביצה קלופה שנוולדה ביום טוב בביצים קלופות אחרות, והשיב מהר"ל דיסקין שהביצים מותרות, שאף שביצה שנוולדה ביום טוב אינה בטלה באחרות כיון שיש לה היתר לאוכלה למחר וכל דבר שיש לו מתירים לאוכלו בזמן אחר אינו בטל אפילו באלף, מכל מקום כאן

עליהן. (פסחים קיב, א).
בגמרא תנא אוכלין ומשקים שתחת המיטה, אפילו מחופים בכלי ברזל רוח רעה שורה עליהם. והרמב"ם (רוצה פ"ב ה"ה) כתב, ולא יתן התבשיל תחת המיטה אף על פי שהוא עוסק בסעודה שמא יפול בו דבר המזיק והוא אינו רואהו. והשיג עליו הראב"ד שדין זה שלא יתן התבשיל תחת המיטה מקורו בירושלמי (ע"ז פ"ב ה"ג), ומפרשים שם שהטעם הוא משום רוח רעה [עיין בפני משה (ד"ה תבשילא) שהביא את שני הטעמים, שמא יפול בו דבר המזיק או מפני רוח רעה ששורה עליהם].

וכתב בלחם משנה (שביתת עשור פ"ג ה"ב), שהרמב"ם אינו חושש כלל לרוח רעה, והוכיח כדבריו, שהרי הרמב"ם לא הביא כשהזכיר הדין של נטילת ידים שחרית (תפילה פ"ד ה"ב) שצריך עירוי שלש פעמים על הידים, כיון שהם כדי להסיר רוח רעה, כמו שכתב הטור (או"ח סי' ד) שלהעביר רוח רעה שעל הידים צריך לערות עליהם שלש פעמים. הרי שלא חשש כלל לרוח רעה. וכעין זה כתבו התוספות (חולין קז: ד"ה התם), שכתבו שהטעם שאין נזהרים מרוח רעה שעל הידים כי אין אותה רוח רעה מצויה בינינו, וכמו שאין נזהרים בזמנינו על הזוגות ועל הגילוי (ראה לעיל קי:). וכן כתב בהגהות מרדכי (שבת פ"ח רמז תסא) שהטעם שאין חוששים בביצה קלופה משום רוח רעה כמו שנתבאר בנדה (יג:), אולי משום שלא שכיח בינינו רוח רעה. וכן מבואר בים של שלמה (חולין פ"ח סי' יב) שכל מה שהזהירו משום רוח רעה, לא מצוי כיום. וגם לענין רוח רעה של נטילת ידים שחרית כתב (שם סי' לא) שאינה מצויה בינינו.

והנה כתב השו"ע (יו"ד סי' קעט ס"ו) מי שנשכו עקרב מותר ללחוש עליו, ואפילו בשבת, ואף על פי שאין הדבר מועיל כלום הואיל ומסוכן הוא התירו, כדי שלא תטרף דעתו עליו. ולשון זה שאע"פ שאינו מועיל כלום וכו' התירו הוא מלשון הרמב"ם (ע"ז פ"א ה"א). והשיג עליו בבאור הגר"א (שם אות יג) וכתב וזה לשונו, אבל כל הבאים אחריו חלקו עליו, שהרי הרבה לחשים נאמרו בגמרא, והוא נמשך אחר הפילוסופיא ולכן כתב שכשפים ושמות ולחשים ושדים וקמיעות הכל הוא שקר, אבל כבר היכו אותו על קודקדו, שהרי מצינו הרבה

כתב, והנה תהלות לאל שנתבטל נזק של הזוגות, מפני כי הסטרא אחרא נחלש כוחה, ותחילה נתבטל בארץ ישראל מפני קדושתה [ולכן אמרו בסוגייתנו שבארץ ישראל לא הקפידו בזוגות], ואחר כך נתבטל חשש הזוגות גם מבבל, אף על גב ששכיחים שם מזיקים יותר. ועתה בזה הזמן אדרבה העולם עוסקים בזוגות, ומנהג הנשים פה עירנו בגדאד יע"א שאם שולחים זו לזו מיני מתיקה בתוך כלים, בשמחת נישואין או מילה, מקפידים שלא ישלחו כלים מספר נפרד אלא מספר זוג, ונהגו כן כדי לבטל חשש הזוגות שהיה בראשונה, וגבר ישראל.

אכן בתפארת צבי (לרבי צדוק הכהן, שו"ת, סוף סי' צא ד"ה האמת ברור) כתב שנראה שלא השתנה הטבע בענין הזוגות ושאר ענייני הסכנה שבגמרא, ומה שאנו רואים עתה שאינם מזיקים בטבע, אינו משום שהשתנה הטבע אלא משום שמעולם לא היתה בכך סכנה טבעית, ורוב הסכנות שנזכרו בגמרא אינם על דרך הטבע רק כעין מה שקורא הרמב"ם ניוחש, ולכן השמיט הרמב"ם כל עניינים אלו כדרכו מטעם שסובר שהם ניוחש, אבל אנו מנהג אבותינו בידינו להזהר בהם.

אוכלין ומשקים שהיו תחת המיטה והאם נאסרים גם בדיעבד

בגמ': תנא אוכלין ומשקין תחת המטה אפילו מחופין בכלי ברזל רוח רעה שורה

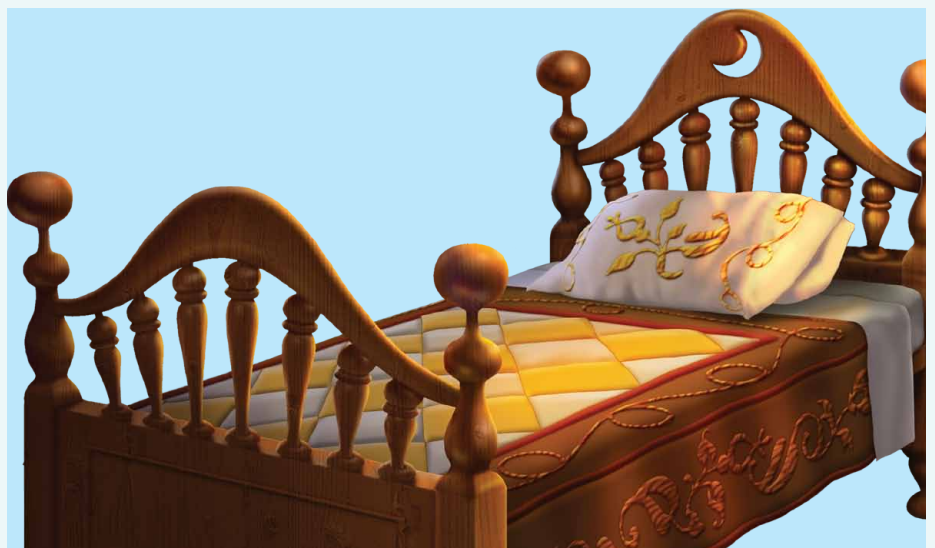
סכנות שיכולות להזיק לאחר זמן. והוסיף לענין ביצה קלופה ואוכלין שתחת המיטה, שאין ראייה ממה שהתירו חז"ל זוגות בליל הסדר לענין זה, שבסכנת זוגות אם יש בהם נזק נעשה הנזק מיד ואם לא נעשה מיד אין בא הנזק לעולם, ועל זה אמרו חז"ל שבלייל הסדר לא יבואו להזיקו, אבל בשאר ענייני סכנה שיכולים להתחדש אחר זמן, מי יאמר לנו שלא יבואו מזיקים וישרו על האוכל, ויוכלו להזיקו כשיאכל אותו לאחר זמן.

חשש זוגות בזמן הזה

בגמ': במערבא לא קפדי אזוגי. (פסחים קי, ב).

כתבו התוספות (יומא עז: ד"ה משום, חולין קז: ד"ה התם), שעכשיו אין אותה רוח רעה המזיקה לזוגות שורה באלו המלכיות, ולכן אין נזהרים על הזוגות. וכן כתב בתשב"ץ קטן (סי' תקנ), שמהר"ם מדרוטנבורג לא היה מקפיד על הזוגות, הן לאכול הן לדבר אחר.

וכן פסק בערוך השולחן (יו"ד סי' קטז סי"ז), שאחר שהביא כל ענייני זוגות שבסוגייתנו, הביא מה שאמרו בסוגייתנו שבארץ ישראל לא היו מקפידים על זוגות, ושכלל הדבר הוא שכל מי שמקפיד בכך מקפידים עימו על כך ומי שאינו מקפיד אין מקפידים עימו, ובזמנינו לא שמענו שמקפידים בזוגות, ולכן רק אם יש מקפידים יתנהגו כמו שנתבאר. ובבן יהודע (לעיל קט: ד"ה לא יאכל)

מעשיות בגמרא על פי שמות וכשפים וכו'. והפילוסופיא היטתו ברוב לקחה לפרש הגמרא הכל בדרך הלציי ולעקור אותם מפשטן, וח"ו איני מאמין בהם ולא מהם ולא מהמונם, אלא כל הדברים הם כפשטן, אלא שיש בהם פנימיות, לא פנימיות של בעלי הפילוסופיא שהיא חיצונית, אלא של בעלי האמת.

אולם באפרקטתא דעניא (שור"ת, ח"ב יו"ד ס' קמד) הביא בשם הגה"צ מהר"ה ליכטנשטיין אבד"ק קאלאמעא לתרץ שיטת הרמב"ם שלא כתב הטעם באוכלין ומשקים שתחת המיטה משום רוח רעה, שודאי שגם הרמב"ם סבר הטעם של רוח רעה כמבואר בש"ס, אלא שסבר הרמב"ם שאין אותם המזיקים יכולים לפגוע רק במקום שמקולקל כבר בטבע, כמו זבובים שנופלים במקום מנוגע. ולכן נקט שסיבת התדבקות הרוח הרעה היא משום שנפל בו דבר המזיק והוא כבר מקולקל בטבע.

אם האוכלין והמשקים נאסרים בדיעבד

בשבות יעקב (שור"ת, ח"ב ס' קה) נשאל בדבר מי שנתן אוכלין ומשקים תחת המיטה, אם אסורים בדיעבד, והשואל ביקש להוכיח שמותר ממה שכתב הבית יוסף (יו"ד ס' ו ס"א ד"ה בכל דבר) שאם טעם מה שאין שוחטים בקנה הוא מחשש שינקבו הסימנים, השחיטה כשירה, אך לדברי הירושלמי (שבת פ"ח ה"ו) שהטעם משום רוח רעה השורה עליו, אין השחיטה פסולה בדיעבד. הרי מבואר שדברים האסורים מפני רוח רעה אינם אסורים בדיעבד. ומכל מקום הסתפק בדבר כיון שהגמרא והפוסקים החמירו בסכנה זו וסכנה חמורה מאיסור. והשיב שנראה פשוט שאין חשש איסור בדיעבד אלא אזהרה לכתחילה, ומכל מקום כדי שלא להוציא חלק בלי ראייה כלל הביא ראייה לדבר, ממה שאסרו חכמים בכמה מקומות שלא יאכל חבר אצל עם הארץ מחשש שמאכליו אינם מתוקנים, ולכאורה היה לאסור משום שדרכו להניח מאכליו תחת המיטה, כמו שאמרו (ב"ב נח.), והיה לחכמים לאסור לאכול מאכליו מטעם זה, שיש סכנה באכילת מאכלים שהיו תחת

משום רוח רעה יש לאסור אפילו מכוסים, וכתב בבית אדם (שם) שבסוגיינו אמרו 'אוכלין ומשקים תחת המטה, אפילו מכוסין בכלי ברזל רוח רעה שורה עליהם'. ומשמע שאין חילוק בין אוכלין חיים למבושלים, וכן דעת הגר"א. אולם אנו רואים שדבר זה מצוי מאוד בבני הכפרים שמניחים כל הלפתות וביצים תחת המיטה. ועוד אפשר שדשו בה רבים שומר פתאים ה'. עוד אפשר שהראשונים לא גרסו בסוגיינו 'אוכלין', וראיה לכך ממה שהשמיטוהו הפוסקים, ולא הביאו אלא תבשיל כמובא בירושלמי. והגר"א חשש לגרסא שלפנינו. והביא בשם הגר"א שציוה בצנן שהניחו תחת המיטה, לחתכו לחתיכות קטנות ולזרוקו כדי שלא ימצאנו אדם. אמנם דעתו דהאידנא דדשו בה רבים אין להחמיר.

ובאפרקטתא דעניא (שור"ת, ח"ב ס' קמד) הביא מספר שערי רחמים (אות קנו) שמצא כתוב בשם הגאון מהר"ח תלמיד הגר"א, שגם הגר"א לא החמיר רק על עצמו ולאחרים הקיל וציוה להשקותם מזה, והביא מספר ערוגת הבושם שהוכיח מדברי הפוסקים להקל בדיעבד. ושכ"כ בעל דעת קדושים בספר מילי דחסידותא על ספר חסידים (ס' תנח) שאין זה אלא לכתחילה, ורק מי שרוצה להטיל אימה על אנשי ביתו, רשאי לזרוק מאכל שהניחו תחת המיטה.

המיטה. אלא ודאי פשוט שכל דברים אלו אינם אלא אזהרה לכתחילה אבל בדיעבד אין קפידא כלל. גם לא הוזכר בשום פוסק שום איסור בדיעבד בעניינים אלו, והיינו משום שהם רק אזהרה לכתחילה אבל בדיעבד אין קפידא כלל.

אך החיד"א בשו"ת ברכה (יו"ד ס' קטז סק"י) השיג על השבות יעקב, והחמיר גם בדיעבד, וכן כתב בבית אדם (כלל סח ס' סג) שכן פסק הגר"א, ודחה החיד"א את ראיית השואל משחיטה בקנה, ששם אין הרוח הרעה שורה אלא על הקנה, ולכן אין המאכל נאסר בדיעבד, אבל באוכל שהיה תחת המיטה שהרוח הרעה שורה על האוכל עצמו, הרי הוא אסור אף בדיעבד. והביא ראייה לאיסור מסוגיינו, שהסמיכו לרוח רעה זו השורה על האוכלין שתחת המיטה, את ענין הרוח הרעה השורה על המים בלילי רביעיות, ועל רוח רעה זו אמרו שאם שתה את המים דמו בראשו מפני הסכנה, ואם כן מבואר שרוח רעה זו מביאה לידי סכנה, ובודאי אסורה גם בדיעבד. ועל ראיית השבות יעקב להתיר ממה שלא אסרו מאכלים של עם הארץ משום שהיו תחת מיטתו, כתב שאינה ראייה כלל וכמבואר למעין.

והנה הש"ך (יו"ד ס' קטז סק"ד) כתב

הגה"ק רבי יצחק מאיר מגור זי"ע בעל החידושי הרי"ם כ"ג אדר תרכ"ז

כשיהודי מתפלל עבוד יראת שמים
מוכרחים לקבל בקשתו
דרשו חז"ל הכל בידי שמים חוץ
מיראת שמים (ברכות לג, ב).

פירש החידושי הרי"ם זצ"ל שכל תפילה
שהאדם מעתיר ומבקש עליו מסור הוא
בידי שמים אם לתת לו את מבוקשו אם
לאו, כי בעיני עולם הזה אינו גלוי לפני
האדם מה טוב לו באמת, "חוץ מיראת
שמים" שאם יהודי מבקש ומתפלל עבוד
יראת שמים מוכרחים ליתן לו בקשתו.
ובאומרו כן נעשה כך הפסק להלכה,
ולזה תלמד העובדא הבאה:

חסיד אחד חשוך ילדים בא לרבו
החידושי הרי"ם זצ"ל להתברך בזרעא חיה
וקיימא, ובהפצירו בו הרבה אמר לו החידושי הרי"ם שלא ידרוך
על מפתן ביתו עד שיפקד בבנים, חזר החסיד לביתו וכשראה שלא
נפקד לאחר שנה-שנתיים, חשב לעצמו "בנים הרי אין לי, אטו גם
רבי לא יהיה לי?". והחליט לנסוע לרבו החידושי הרי"ם ויהי מה.

כשנכנס אל הקודש אמר לו הרבי, "הפסדת שעת הכושר, כי
היית צריך להתעקש קמי קוב"ה שבלעדי הרבי שעל ידו אתה מגיע
ליראת שמים אין לך חיים, והרי אינך יכול לקבל פני הרבי בלא
ילדים, וא"כ היו מוכרחים למלאות בקשתך, כי יראת שמים אתה
מבקש, אולם עתה שהראת לדעת שיכול אתה לבוא גם בלא ילדים,
נמצא שבקשתך אינו על יראת שמים ושוב אין בקשתך מוכרחת
להתמלא" (מפי מו"ר הכ"מ הגה"צ רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל).

ויש לציין שיסוד הדברים איתא בספר חסידים (סימן קל"א),
וז"ל: "ואם שואל אדם דבר שהוא שבח לבוראו, כגון על לימוד
תורה או דבר אחר מחפצי שמים, ושופך את נפשו עליו – הקב"ה
שומע תפילתו אף על פי שאין בידו מעשים טובים" עכ"ל.

במשנת רש"י - פר' עקב

הרה"ק רבי יצחק מאיר מגור זי"ע נולד
בשנת תקנ"ט במאגנישוב שפולין לאביו
הג"ר ישראל ראטנבערג אב"ד מאגנישוב
ובסוף ימיו רב בק"ק גור. בהגיעו לפרקו
נשא את בת רבי משה חלפן.

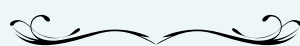
היה מתלמידי המגיד הק' מקאזניץ ובנו
הרה"ק רבי משה, הרה"ק רבי שמחה בונים
מפשיסחא והרה"ק רבי מנחם מענדיל
מקאצק זי"ע.

בשנת תרי"ט החל להנהיג את עדתו
הגדולה בגור. נודע בגאונותו בכל מכמני
התורה. נתבקש לשיבה של מעלה בכ"ג
אדר תרכ"ז. השאיר אחריו את ספריו
חידושי הרי"ם על שו"ע ועל מסכתות
הש"ס, "ספר הזכות" על התורה ועוד. זי"ע.

אליהו הנביא יהיה סנדק

פעם כיבד אברך אחד את הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע א
בסנדקאות, וביום הברית מילה לא רצה חותנו של האברך, שהיה
מתנגד, רק שהוא בעצמו יהיה הסנדק, ולא נתן בשום אופן להתרצות
שהרה"ק יהיה הסנדק. האברך היה לו צער רב והלך אל החידושי
הרי"ם וסיפר לו צרת נפשו. השיבו הרה"ק ואמר, אל תצטער כלל
וכלל, שבודאי יהיה אליהו הנביא בעצמו סנדק, שבאמת אליהו בא
אל כל ברית מילה והוא רוצה לקחת הסנדקאות, רק כשאלוהו רואה
תלמיד חכם וירא שמים מחזיק כבר הילד, מוותר לו המצווה, אבל
לא כן בגידון דידן, כשיהיה חותנך סנדק, בודאי לא יעזוב אליהו
הנביא רק יהיה לו סנדקאות, והניח דעתו של האברך.

(ספיר ויהלום פר' תזריע ע"ח - הגה"ח רבי מנחם מגדל פומרניץ
שליט"א)

הרה"ק רבי יצחק הורוויץ מסטיטשין זי"ע כ"ד אדר ת"ש

בתים טרודים בפרנסתם, בעצמם - אין להם פנאי ללמוד, ואין לנו אלא לימודם של הבחורים. ולכן אני צריך לקרבם.

הוא שם את עיניו על הבחורים, והיה פותח את דלת חדרו לביהמ"ד למן אשמורת הבוקר, כדי לפקח על זמני בואם של הבחורים ללימוד שקודם התפילה.

רבנו אף החשיב מאד את לימודם של תינוקות של בית רבן, הוא היה משתתף באופן קבוע בהוצאות התלמוד תורה בעיר, ומדי חודש בחודשו היו הגבאים פוקדים את מעונו, ופקודה ניתנה לגבאים להכניסם אליו מיד אפי' היה עדיין קודם התפילה.

בשמיני עצרת לאחר ריקוד "אשת חיל" כנהוג, ישוב רבנו ושוחח בעניני חסידות, ובין השאר אמר: "הס"מ אויף אלעס איז ער גרייט צו באשטיין" [=להכל הוא מוכן להסכים], שיתפללו, שילמדו מוסר, וספרי חסידות, נאר אז עם קומט צו אשטיקל גמרא טרעפט עם דער שלאק [=אבל כשיושבים ללמוד דף גמרא, אוחזתו חיל ורעדה].

הילולא קדישא

ענה כסיל כאיוולתו

"משכיל" נכנס אליו פעם, ורבינו שאלו מדוע מתגלה. השיב שלא אסרה תורה אלא בתער ואילו הוא מגלה בסם. אמר לו רבינו הנה חלב שקדים אף שאין בו איסור בשור וחלב, מ"מ מפני מראית העין יש להניח קצת שקדים ליד החלב. אם כן הוא הדין בגילוח שלא יחשדו שמתגלה בתער יש לשים קצת סם בפה...

החכמה מאין (עמ' רלב)

נולד בעשירה בטבת בשנת תרכ"ב בדזיקוב לאביו הרה"ק רבי משה מראזוואדוב [בן הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב בן הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ] זי"ע. ולאמו הרבנית הצדקנית בת הרה"ק רבי יקותיאל יהודה טייטלבוים זי"ע מסיגעט בעל "יטב לב".

בשנת תרנ"ד עם הסתלקות אביו הקדוש, ניהג עדתו ברמה קרוב לחמישים שנה, ואלפי חסידים הסתופפו בצילו.

בעת שברח מהנאצים ימ"ש, נפטר בסאניק על אם הדרך בשנת ת"ש ביום כ"ד אדר. זכותו יגן עלינו.

מוכן להבטיח פרנסה בריווח לכל אלו שיתפללו מלה במלה

רבנו הרה"ק רבי יצחק הורוויץ מסטיטשין זי"ע היה מתמרמר מאד, על אותם המשווחים בשעת התפילה. ופעם אמר השאול תחתית - מיועד לפושעי ישראל מחללי שבת ואוכלי טריפות. בגיהנום - יהיו אלו המשווחים בתפילה ואינם עונים אמן יהא שמיה רבא עם וועלט זיין דארט היימליך [=יהיו להם שם מכרים לרוב].

וסיפר הרה"ח ר' הערש מיילעך וואגשאהל ז"ל שכאשר שהה רבנו בראזוואדוב וחזר מציונו הק' של אביו, שוחח בין השאר על ענין התפילה ואמר אותם שאינם מתפללים כראוי הם קבצנים ואביונים, והוסיף שהוא מוכן להבטיח פרנסה בריווח לכל אלו שיתפללו מלה במלה.

כשיושבים ללמוד דף גמרא, אוחז ל"מ חיל ורעדה
רבנו היה מקרב מאד בחורים המתמידים בלימודם, ואמר: הבעלי

מחברים

• ווארט יומי • סיפור יומי
• הלכה יומית • אור החיים
הק' יומי • פניני אביר יעקב
• זוהר יומי • פניני הדף
היומי • זיכרון לצדיק

הניוז היומי מבית עוז והדר - אור לישרים
ככה מתחילים את היום!

לחץ כאן להצטרפות

שירות
למייל האישי

הרה"ק רבי בצלאל יאיר דנציגר מאלכסנדר זי"ע בעל ארון עדות כ"ה אדר א' תרצ"ד

אדמו"ר אלכסנדר ליד ציון אחיו ורבו
הישמח ישראל זי"ע א.

רבינו הבטיח, והטוחן יצא זכאי במשפטו

טוחן עשיר שנסתבך בפלילים, בא
במצוקתו לישמח ישראל שיושיעו,
אך הוא מיואן להבטיחו ורק ברוך שה'
יעזרהו, הטוחן הבין מדברי הרבי שצרתו
קרובה, והרבה בתחנונים לרבי שיבטיחו
ישועה, אך תחנוניו לא הועילו.

שבור ורצון יצא מחדר הרבי ותינה
את צרתו לפני יושבי בית המדרש, נענה
אחד ואמר, בפינה יושב אחי הרבי, רבי
בצלאל יאיר, גש אליו ואל תרפה ממנו,
עד שיבטיח לך שתיושע.

ניגש אליו הטוחן והפציר בו שיבטיחנו

שיצא זכאי בדינו, עד שלא יכול היה רבינו לעמוד מול תחנוניו,
והבטיחו כאשר ביקש, שמח הטוחן ולא הסתיר את דבר ההבטחה,
ועד מהרה נשמע הקול בבית הרבי.

נקרא רבינו אל הקודש פנימה, ונשאל מנין לו הכוח להבטיח
הבטחות, ענה רבינו כשכל גופו רועד מאימת רבו ואפילו השולחן
בו אחז אז רעד, אבא זצ"ל אמר כי מי ששומר את פיו, הקב"ה
מקיים את דבריו ככתוב 'לא יחל דברו כל היוצא מפיו יעשה'
(במדבר ל ג), אם אדם לא יעשה דברו חולין, אף הקב"ה יקיים את
מוצא פיו. מצאה התשובה חן בעיני הישמח ישראל, הטוחן יצא
זכאי במשפטו, והפך לחסיד רבינו.

עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה משעקר רבינו את דירתו
ללודז', קנה לו הטוחן את הבית שבו דר עד אחרית ימיו, שם יסד
רבינו את בית מדרשו, בית שהפך לאבן שואבת לחסידים ואנשי
מעשה שדבקו בו לאהבה אותו, אולם יותר מכל זכו לקרוב פשוטי
העם, אותם משך בעבותות אהבה והורה להם את הדרך בה ילכו.

מול בית המדרש התגורר גוי רשע ושונא ישראל מושבע, שטען
כי הרעש שמקמים הרבי וחסידיו מפריע לו, מיד עם הכנס הרבי
למעונו בערב שבת קודש הגיע הערל לבית הרבי, ואיים שיהרגנו
אם לא יעזוב את דירתו לאלתר, רבינו ענה במנוחה ובשלוח כי
בערב שבת אינו יכול לעקור מדירתו, אך עם צאת השבת יראה
לחפש מקום אחר. למחרת השבת ראו כולם את יד ה', הגוי מת
מיתה חטופה, ולרבינו היתה הרווחה.

נולד כבן זקוניו של אביו הרה"ק
רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע א רבה של
פילץ, כבר מימי נעוריו היה מופלא
בהתנהגותו הקדושה, כל מעיניו היו רק
בתורה ובעבודת ה' מתוך עמל ויגיעה,
במיוחד הרבה באמירת תהלים בבכיות.
בגיל צעיר היה לחתנו של ר' צבי הירש
פלאוונער.

אחרי נישואיו נשאר באלכסנדר
וישב על התורה ועל העבודה, התעלה
במעלות התורה והוסיף קדושה על
קדושתו, אחר הסתלקות אביו הוכתר
אחיו הישמח ישראל למנהיג העדה,
ורבינו נכנע והתבטל לפניו, כל דברי
תורותיו של אחיו חרותים היו על לוח
לבו, והיה חוזר עליהם מלה במלה
כלשונם.

אחר פטירת הישמח ישראל נתמנה

אחיו התפארת שמואל לממלא מקומו בהנהגת העדה, ושוב נכנע
כלפיו רבינו כחסיד בין החסידים, שואל בעצותיו, וממלא אחר
דבריו ללא עוררים.

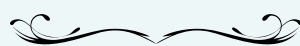
מקומו היה תמיד ליד ספריו, מעולם לא נראה הולך ארבע אמות
ללא תורה או תפילה, לאחר יום גדוש עבודת ה', היה סועד את לבו
בלילה בדייסת גריסים ובכוס תה בלבד.

יהודים רבים הגיעו לבקשו ברכה וישועה ונושעו בזכותו, לחשון
בנים שהתחנן לפניו להיפקד בזרע של קיימא, יעץ לתת לצדקה
מעות בשווי חמישים ושנים שקי קמח כמנין בן, החסיד עשה
כדבריו ונפקד בבן זכר.

נפשו שכנה תמיד בעולמות עליונים וכל כולו היה דבוק בהקב"ה,
היה מופשט מהגשמיות ועוני ומחסור שדרו תדיר בביתו, את כספי
הפדיונות שקיבל, חילק לצדקה.

בימיו האחרונים כאשר שכב על ערש דווי כמעט ללא הכרה,
נשמעו מפיו שמות של חולים אשר הזכירם לרפואה, שעות מספר
טרם הסתלקותו התעורר, ביקש לקרוא לכל יוצאי חלציו ולהפרד
מהם, אחר אמר בקול רם, "וקברתני בקברות אבותי", קרא קריאת
שמע, ויצאה נשמתו בטהרה.

בעת הסתלקותו בכ"ה אדר תרצ"ד, נכחו בחדרו עשרות חסידים
שקראו קריאת שמע בבכיות קורעות לב, בהלווייתו השתתפו אלפי
אנשים מכל רחבי פולין, ארונו הקדוש נישא על כתפיים מלודז' עד
לאלכסנדר במסע רגלי שארך שעות ארוכות, קברו נכרה באוהל

הגה"צ רבי אברהם חיים ברים זצ"ל כ"ו אדר תשס"ב

מאיפה יש לעשיר לאכול

שח פעם הגה"צ ר' חיים ברים זצ"ל: מי שהוא עני ואביון, אפשר להבין מאיפה יש לו פרנסה. הוא רואה שאין מה לאכול, אז הוא פותח תהלים ומדבר עם הקב"ה,

אתה יצרת אותי, אנא שלח לי אוכל, ותברך אותי בפרנסה. השם שומע את תפילתו ושולח לו כל מה שהוא צריך. כולם יודעים מאיפה הוא מתפרנס.

אבל העשיר, מאיפה הוא מתפרנס? הן יש לו המון כסף. החשבון הנפוח שלו בבנק נראה ממש טוב. הוא אמנם אינו מדלג על ברכת 'ברך עלינו', אבל אי אפשר להשוות את התפילה שלו לתחנונים של העני. העשיר בקושי שם לב למה שהוא מדבר, והעני עומד ומתנועע... אז אתם יודעים איך בכל זאת

מגיע אוכל לעשיר? משום "ורחמיו על כל מעשיו". הקב"ה אומר לו, אתה לא יותר גרוע מבעלי חיים, לדגים אני נותן אוכל, וגם עליך, המיליונר, אני מרחם ונותן אוכל...

גאונויות במידות

מסופר על הגאון ר' חיים ברים זצ"ל שפעם דיבר בדרשה והוציא דף קטן והסתכל כל הזמן במשך הדרשה בפתק שהיה לפניו, בסיום דרשתו השאיר בלא משים את הפתק, בדקו וראו שהדף ריק, שאלו אותו למה לקח דף וקרא מתוכו, הרי מצאו אח"כ כי לא כתוב כלום. ענה ברוב ענוותנותו: לפני היה בעל דרשן וראיתי שהסתכל בדף שהכין לעצמו, ואני לא הכנתי בדף, וחשבתי שבאם אני יגיד את דרשתי בלי דף וזה יצליח יותר מאשר דרשתו, יגידו, תראו, הוא בלי דף והוא עם דף ותראו דרשה של מי מוצלחת יותר, על כן גם אני הוצאתי את פתקי.

דרך החיים

גודל מעלת אכילת מצה

בספר 'מרבח חיים' להגה"צ רבי חיים ברים זצ"ל כתב על דברי הרה"ק מרימנוב זי"ע שהמצה מכניס באדם אמונה בהירה בהש"ת ובהשגחתו הפרטית, ועי"ז אנו ניצולים מאלהי מסכה, שבזה יכולים קצת להבין מה שמדינת רוסיה ערכו מלחמה עצומה באכילת מצות בפסח, בכל שנה לפני פסח לקחו ממשלת רוסיה פרוייקט חדש שלא יעז יחודי אחד בכל מדינת רוסיה לקחת קצת קמח ומים ולאפות לו מצה לכבוד פסח. תופעה בלתי מובנת. שלחו משטרה

הגאון רבי אברהם חיים ברים זצ"ל, איש האשכולות מדמויות ההוד שבירושלים של מעלה. נולד בירח טבת תרפ"ב לאביו החסיד רבי מרדכי דוד זצ"ל מיקירי קרתא דשופריא.

כבר מימי נעוריו התבלט כלמדן ומתמיד מופלג ושמו יצא לתהילה כעילוי עצום. בהתמדתו כי רבה שקוד היה על תלמודו יומם וליל ביגיעה עצומה. בהיותו עלם צעיר, תלמיד בישיבת עץ חיים הירושלמית נטלו ראש הישיבה הגאון הנודע רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל אשר עמד על כשרונותיו המבורכים, שכלו הזך והישר וסגולות נפשו והביאו אל חדרי תורתו פנימה, הדריכו בנתיבות התורה ואף קבע עמו חברותא, להתקרבות מיוחדת זכה רבי אברהם חיים באותה עת גם אצל הרב זצ"ל מבריסק.

בהגיעו לפרקו היה לחתנו של הגה"צ רבי ישראל טויסיג זצ"ל ממטרסדורף. חותנו הגדול מרבה היה להשתעשע עמו בשעשועי דאורייתא בהערכה והערצה מופלגת, בראותו בו חד מגדולי הדור העתיד.

רבי אברהם חיים זצ"ל היה מהמיוחדים שבקבוצה הראשונה של אברכי ובני ישיבה מופלגים בעלי שיעור קומה, עמם פתח הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל זצ"ל בשנת תש"ד את ישיבת מיר המעטירה בירושלים, והיה מבאי ביתו הקרובים.

זכה להתקרב אל מרן החזו"א זצ"ל אשר פתח בפניו את אוצרות רוחו, כשעד מהרה נמנה על המיוחדים שבאותה חבורה מצומצמת וקרובה של בית החזו"א.

באותה עת נקרא לשמש כמרבין תורה בישיבת סלבודקה שבבני ברק, וכעבור כעשור, משהוקמה ישיבת 'אהל יעקב' ע"י תלמידי רבי החזו"א נתקבל לעמוד בראשה.

איש חסיד היה דבוק בלב ונפש לרבותיו הק' צדיקי בית רוזין, ובראשם רבו כ"ק אדמו"ר רבי מרדכי שלמה זי"ע מבויאן, אליו היה מקושר בלב ונפש ובהתבטלות מלאה. רבו הק' השיב לו אהבה וחובה בלתי רגילה לימים היה רבי אברהם חיים זצ"ל מעמודי התווך של עדת באיאן המפוארה בארה"ק תחת הנהגת כ"ק אדמו"ר שליט מביאן, כשהוא בטל אליו כל כולו.

רבי אברהם חיים עצמו היה סמל לאות ומופת אצל צמאי דעת ומבקשי תורת הבעש"ט אשר דבקו בו בעוז.

ביום כ"ו אדר תשס"ב תמה יריעת חייו ונתבקש להרביץ תורה בישיבה של מעלה, זי"ע. (קובץ "נזר התורה" אלול תשס"ח)

שאוכל כזית מצה, הרי הוא ממש לוקח את כל ספרי הגות הקומניזם ומשליכם לאש.

הגוי הרוסי הבין היטב מהו הכח של אכילת כזית מצה. לולא זה, אין מובן הנהגה מוזרה כזאת, שבימי הפסח היו פושטים שוטרי הק.ג.ב בכל גבולות רוסיה שלא יעיז יהודי לאכול כזית מצה. אם יאכל זה המאכל בחנוכה או בסוכות, לא אכפת להם כלל, רק כזית מצה בפסח, זה מה שמפריע להם.

מרבח חיים

לכל יהודי שערבב קמח ומים. בשלמא לולב שאינו מאכל, או תפילין שאינו מאכל, והוא סממן יהודי מוכרז. אך את מי זה מעניין איזה סוג מאכל הם אוכלים, ובזה הם מוכרזים במורדים בממשלת רוסיה הקומוניסטית?

אלא שכח הכפירה הרגיש את ההרגשה האמיתית, שיהודי שהוא אוכל כזית מצה, הוא מורד במדינת רוסיה, ואכן כך האמת. כי כשיהודי אוכל כזית מצה הוא נהיה מאמין בהש"ת ובתורתו. והם הכופרים הכריזו כפירה לית דין ולית דיין, ממילא כל יהודי

הגאון רבי חיים פנחס שיינברג זצוק"ל

ראש ישיבת תורה אור
כ"ז אדר תשס"ב

אישית לכל תלמידיו בעמל התורה, ביראה הקודמת לחכמה ובכל מדה נכונה. בשנת תש"כ, ייסד את ישיבתו, ישיבת "תורה אור", בשכונת בנסונהרסט שבברוקלין, סביבו נתקבצו תלמידים רבים אשר ביקשו לדבוק בתורתו. כעבור חמש שנים עלה עם תלמידיו לארץ ישראל. עם בואו התייצב לימינו הגה"צ רבי אברהם יצחק רוטשטיין זצ"ל, אשר סייע לו רבות בכל השנים הראשונות ואף את משכנה הראשון של הישיבה העמיד לרשותו, בבית דיסקין בירושלים. בשנת תשל"א, משנתקבל כרב שכונת מטרסדורף וקבע בה את משכנו, כונן בה את משכן הקבע של הישיבה. כאן העמיד דורות של אלפי תלמידים רבים מהם מרביצי תורה והוראה אשר נקשרו אליו בעבותות אהבה וחובה.

נסתלק לבית עולמו זקן ושבע ימים בן למעלה מק"א שנים ביום כ"ז באדר

תשע"ב ומנוחתו כבוד בהר הזיתים.

הותיר אחריו מורשת מפוארת דורות של צאצאים ותלמידים, מפיו ומפי ספריו הנודעים, "טבעת החושן"; "אגרא דשמעתא"; "מילואי אבן"; "אמרי חיים"; "משמרת חיים" ו"שיעורי רבי חיים פנחס".

אצל מרן החפץ חיים

ברבות השנים סיפר לתלמידיו, כי בעת שהותו בישיבת מיר בגולה, הלך לקבל את ברכתו של הכהן הגדול מאחיו בעל ה"חפץ חיים" בראדין.

הגה"פ נולד בכ"ז אלול בשנת תר"ע להוריו אביו רבי יעקב יצחק זצ"ל ולאמו מרת יוספה ע"ה, בעיר אוסטרוב שבפולין, לבית שכולו ספוג בלימוד תורה ואהבתה. באותה תקופה פרצה מלחמת העולם, הראשונה ואביו שהה באותה עת בגפו ארה"ב לצורך פרנסתו, כאשר בני המשפחה נותרו בפולין.

בהיותו בן תשע שנים, הצטרף עם שאר המשפחה אל אביו בארה"ב. עם הגיעם, נכנס ללמוד בישיבת "רבי יעקב יוסף", שם הגה בתורה עד הגיעו לגיל 14, ולאחר מכן המשיך לישיבת ניו הייבן בראשות הגאון הרב לוונברג זצ"ל. בהמשך למד בישיבת רבינו יצחק אלחנן, שם דבק ברבותיו הגאון רבי משה סולובייצקי זצ"ל והגאון רבי שמעון שקופ זצ"ל, אשר התגורר בניו יורק באותה תקופה (בשנת תרפ"ט) ועמד בראש הישיבה.

בהיותו בן י"ט שנים נשא את בתו של רבי יעקב יוסף הרמן זצ"ל, בעת עומדו מתחת לחופה זכה לקבל סמיכה מרבו הגאון רבי משה סולובייצקי זצ"ל, וכעבור מספר שבועות אף קיבל סמיכה מהגאון רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל. לאחר תקופה קצרה גלה למקום תורה אל העיירה מיר שבפולין, על מנת לדבוק בתורה בהיכלה של הישיבה המעטירה אשר בין כתליה הגה בלימודו במשך חמש שנים רצופות, בהן זכה לקרבתו המיוחדת של מרן המשגיח הגה"צ רבי ירוחם ליבוביץ זצ"ל.

בשנת תרצ"ה, שב לארצות הברית, שם נתמנה למנהל רוחני של ישיבת "חפץ חיים". במשך עשרים וחמש שנה העמיד המוני תלמידים בשיעוריו ושיחותיו שהיו לשם דבר, כשהוא מהווה דוגמא

לכל צורב ובן ישיבה.

בד בבד, היה פוסק מומחה ומורה הוראה נדיר בכח הפסיקה שלו. במשך שנים רבות ניהל מושב בית דין בביתו. בקיא עצום בד חלקי שו"ע על נו"כ ובמאות רבות של ספרי שו"ת של מאורי ההלכה לדורותיהם. עם זאת במשך שנים מסר מדי יום שיעור ב"משנה ברורה". בשיעור זה - לו ייחס חשיבות עצומה יותר משאר שיעוריו - הצמיח גדולי תורה והוראה רבים המפארים כיום את קהילות ישראל. בתקופות מסוימות אף מסר את השיעור פעמיים ביום.

רב ואב היה לתלמידיו ולצאן מרעיתו, מדי ליל שבת במשך שנים רבות, היו עולים מאות אנשים בקביעות לביתו לקבל ברכתו, כאשר הוא מקבל כל אחד במאור פנים ובלבביות רבה, סיפורי ישועות רבים נכרכו בברכותיו ובתפילותיו עבור הזקוקים לישועה. דמות מופת היה לרבים, בגדולת נפשו ובגינוני הקדושה המופלגים אותם סיגל לעצמו כחד מחסידי קמאי, זהירותו, הקפדתו ודקדוקו המיוחדים בכל מצוה ובכל הנהגת קדושה ושמירה, היו מפליאים את כל רואיהם. נודעת לכל הקפדתו היתרה בהידור קיום מצות ציצית.

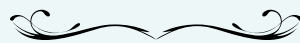
כך גם כאשר חלתה בתו בגיל 4 קיבל על עצמו שלא לשוחח דברים בטלים בשבת קודש, ומני אז לאורך עשרות שנים עד השבת האחרונה לחייו הקפיד ביותר שלא לשוחח ולו מילה אחת של חולין בש"ק.

כאשר נכנסו למעון קודשו זכו לחזות בדמותו הקורנת. ה"חפץ חיים" כבר היה בגיל מופלג ושמיעתו נחלשה, והתלמיד ששהה עמו קרא באזניו כי הגיעה קבוצה של תלמידים אמריקאים מהישיבה במיר המבקשים ברכה. החפץ חיים הרים את ראשו סקר בעיניו את התלמידים ואמר: "אם הקב"ה כביכול יכול היה לבוא להר סיני ולרדת לארץ כדי ליתן את התורה, אתם יכולים לבוא מאמריקה לישיבת מיר ללמוד את התורה".

רבי חיים פנחס מדגיש היה שוב ושוב בפני תלמידיו את התפעלותו העצומה מהביקור המרגש ובייחוד מדבריו המופלאים של הח"ח, כי בעוד שהתלמידים ציפו שהחפץ חיים יתפעל ממסירות נפשם לנטוש מאחוריהם חיי תענוגות בארה"ב כדי ללמוד בישיבת מיר בחוסר תנאים גשמיים מינימליים, הנה הם לומדים מפיו את נקודת המבט הנכונה, לימוד לכל ימי חייהם.

שיעוריו הנפלאים

שיעוריו המופלאים היו לאבן שואבת. ב"שיעור משמר" אותו מסר מדי ליל שישי היו מתקבצים טובי הלומדים המופלגים ממרבית היכלי הישיבות. בשיעור זה נוהג היה להציג קושיה חריפה ולפלפל בה במשך כשעתיים, כאשר כל הלומדים נושאים ונותנים בנושא הנדון, עד אשר היה מהסה את כולם ואומר את תשובתו, אשר היתה סוחפת עמה את כל הלומדים בדיון מחודש. ברבות הימים אף פורסמו עיקרי שיעוריו אלו בספרי "משמרת חיים" המוכרים

הרה"ק רבי שלמה הכהן מראדומסק זי"ע בעל תפארת שלמה כ"ט אדר תרכ"ו

זכותו יגן עלינו.

שמש בית הכנסת של המהר"ל מפראג

סיפר הרה"ק התפארת שלמה מראדומסק זי"ע"א, כי בדרך נסיעתו למרחץ נסע דרך עיר פראג, ורצה להיות בבית הכנסת של המהר"ל מפראג זי"ע"א. שלח התפארת שלמה אחרי המשמש של בית הכנסת שיפתח לו את בית הכנסת, והמשמש דרש ממנו עבור זה א' טאלער, הרה"ק מילא משאלתו ונתן לו. הלך המשמש לביתו ליקח המפתחות. וכאשר בא המשמש חזרה עם המפתחות,

הרה"ק רבי שלמה הכהן מראדומסק זי"ע, נולד בשנת תקס"ג לאביו הרה"צ דב צבי הכהן רבינוביץ בן הגאון רבי אריה לייבוש אבד"ק עיר חדש. נחשב לעילוי מנערותו. התקרב לחסידות, והסתופף אצל גדולי החסידות בדורו - היהודי הקדוש מפשיסחא וה'חזן' מלובלין.

בשנת תקצ"ד מונה לכהן כרב בעיר רדומסק, שהפכה בזכותו למרכז חסידי חשוב. ולעת זקנותו נסע פעמיים להגה"ק בעל הדברי חיים מצאנז. אלפי חסידים נהרו אליו.

נפטר בשנת כ"ט אדר שנת תרכ"ו השאיר אחריו ברכה ספרו הנודע לתהלה 'תפארת שלמה' על התורה והמועדים,

שכחתי את השמות, וכמה שיגעתי להזכר לא הועילי מאומה, ואיני יודע לא שם החולה ולא שם אמו. אמר לו הרבי: ואם אינך יודע את השמות, איך אוכל להתפלל בעד החולה. שתק האיש. שתק גם הרה"ק כמה רגעים. אחרי כן אמר להאיש: אולי כך הוא שם החולה. נענה האיש בהתפעלות ואמר: כן, רבינו, כן. חזר הרה"ק ושאל: ואולי שם אמו של החולה כך הוא? כן, נזכר האיש והשיב מתוך התפעלות עצומה: ודאי כן. וכל העם העומדים בשעת מעשה השתוממו מאוד לראות את רוח הקודש של בעל 'תפארת שלמה'. כשראה הרה"ק את תמהונם נענה ואמר להם: היודעים אתם מנין אני יודע את שם החולה ושם אמו. יש לנו חומש המתחיל ב'ואלה שמות בני ישראל' ושם נמצאים כל השמות של בני ישראל ומצאתי שם גם את השמות של החולה ואמו.

(ספיר ויהלום פר' שמות ע"ח - הגה"ח רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

בא בלבוש אחר, היינו לבוש מיוחד לבית הכנסת, שנעשה על פי המאדע, בבגדים קצרים כדרך אשכנז, ושלשלת עם המפתחות על צווארו. וכאשר ראה ה'תפארת שלמה' את הלבוש הזה הרע לו מאוד, ולא רצה לילך עם השמש לראות את הבית הכנסת. ועזב הטאלער ביד השמש. ולא ראה את הבית הכנסת של המהר"ל.

(ספיר ויהלום פר' בא ע"ח - הגה"ח רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

הקוויטל הפלאי

פעם אחת בא חסיד אחד להרה"ק רבי שלמה מראדומסק זיע"א בעל 'תפארת שלמה' ומסר לו פתקה 'קוויטל' כנהוג. אחרי כן אמר להרבי: בהיותי בדרך לראדומסק פגשתי באיש אחד ממכירי ובקש ממני כי כאשר אהיה אצל כבוד הרבי אזכיר לפניו חולה אחד הזקוק לרחמים, ואמר לי את שם החולה ושם אמו, אבל מחמת טרדותי

מסר מספרי חסידות לפרשת השבוע

יתן ויתנו אחרים

שלושת אלפים זהובים שהיה סכום עתק באותם הימים. כיון שבדיני נפשות היה מדובר, נתאספו כמה עסקני צדקה לטכס עצה כדת מה לעשות, ונמנו וגמרו שיקבצו ויאספו מישראל רחמנים בני רחמנים ממון למצווה חשובה זו של פדיון שבויים. בינתיים הרבה הרבי ר' יהונתן בדבר וחשש מאד, תיכף ומיד לקח את כל כספי הנדוניה שקיבל מחמיו, ובטרם יתאחר המועד נתנם להגוי שאכן מיד שחרר את האברך מכלאו.

הבין הרבי ר' יהונתן שאין הוא יכול לספר לביתו זו אשתו שפיזר את כל כספם לצדקה ונתן את כל כספי הנדוניה שקיבל מאביה לצורך מצוות פדיון שבויים, והם נשארו בעירום ובחוסר כל. ומצד שני גם אין הוא יכול להעלים ממנה את מה שעשה, ובהרגשה זו של 'אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר' החליט הרבי ר' יהונתן שישע מביתו לכמה ימים ושם יוכל להחליט כיצד לבשר זאת לאשתו.

לפני נסיעתו מביתו, הגיעו אליו העסקנים ובשרוהו שאספו חלק מהממון הנצרך וכעת יש בידם חמש מאות זהובים. אולם הרבי ר' יהונתן הודיעם שכבר פדה את היהודי ואין צורך במעות, ויהי כשמוע הגבאים כי כבר נאסף כל הכסף, נתעצבו אל לבם והפצירו ברבי ר' יהונתן שיקח מהם את המעות שנאספו, ושיהיה להם חלק במצוה, אך הרבי ר'

הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זיע"א קיבל מחותנו נדוניה בסכום אדיר: שלשת אלפים דינרי זהב. לאחר החתונה קבע רבי יהונתן ללמוד בחברותא עם אברך תלמיד חכם מופלג וירא שמים מרבים. באותם ימים הרימו שונאי ישראל ראש, וכדי להכעיס בנו את בית יראתם ומקום תיפלתם כנגד הבית מדרש שבו הרבי ר' יהונתן ואותו אברך ת"ח קבעו את מקום לימודם. ולא נחה דעתם השפלה של אותם רשעים, עד שבנו מעל תיפלתם צריח גבוה וקבעו עליו צלם, למען יראה הצלם הטמא לעין כל.

אותו אברך ת"ח קינא קנאת ה' צבאות, ובהתלהבותו הגדולה למען ה' ותורתו אשר בערה בו כאש, גמר בדעתו לסלק את הטומאה הזאת. ויהי בחצי הלילה, נתגב אל גג מקום התיפלה ושבר את הצלם מראש הצריח. לרוע מזלו, לא הרגיש האברך ששומרי העיר הבחינו בו ובמעשיו, ותיכף כשיירד מהגג נפל כפרי בשל לידי שוטרי העיר שהניחוהו בבית האסורים. כמובן שחמתם של הגויים בערה בהם להשמיד להרוג ולאבד, והוציאו את גזר דינו של האברך למיתה בתליה על העץ. מועד ביצוע גזר הדין נקבע לשבועיים מאוחר יותר, ועד אז נעלו אותו על סוגר ובריה.

כדרכם של גויים רודפי בצע ותאבי ממון, היה כך גם שומר בית האסורים, ותאוותו זו הביאתו להציע להרבי ר' יהונתן לשחרר את האברך ולהוציאו לחירות עולם באם יתנו לו סך

בפניו והחזירו לו את הממון. והשיבוהו, שהקצף יצא על כך שסירב לקבל מעסקי הצדקה את החמש מאות זהובים שאספו לצורך מצווה נשגבה זאת, ומכיון שרצה לזכות במצווה לבד ומיין לשתף בה את הציבור שרצה גם הוא לזכות במצווה לכן לא נתקבלה מצוותו בבית דין של מעלה (לב שלום פרשת כי תשא).

ואמנם נחוץ למודעי, כי פשוט הדבר שאדם שיכול לעשות מצווה בשלמות, אין למעלה מזכות נשגבה זו של מצווה שלמה שיעשה בפניו ממנו, ובמקום שאין אנשים השתדל להיות איש (אבות פ"ב מ"ה), ולא בא בזה כי אם כנגד מה שרצה למנוע מאחרים להיות שותפים לדבר מצווה, שזה ראוי לו לאדם לשמוח במה שאחרים זוכים ליטול חלק עמו במחיצתו במצות ה' ברה.

הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליזענסק זי"ע, שמע פעם, בלכתו למקוה עם בן לווייתו, בת קול המכרזת ואומרת: "מי שיעזור לרבי רבי שמעלקא מניקלשבורג מכל הקמים עליו ויעמוד לימינו, מזומן לחיי העולם הבא".

שאל הרבי רבי אלימלך את מלווהו: האם שמעת. תמה המלוה על השאלה, כי לא שמע דבר. הבין מכך הרה"ק שההכרזה כוונה אליו בלבד (ראה תענית כא.), ותיכף קם ונסע לניקלשבורג. הרבי רבי שמעלקא זי"ע א"ש שמח לקראתו, אך משביקש רשותו לשאת דברים בבית המדרש דמותא חי"ק ואמר לו: "מה לך לדבר אליהם, הלא אני מוכיחם השכם והערב ודברי נופלים על אזנים ערלות. ולא זו בלבד, אלא שנתקיים בהם הכתוב (משלי ט ח) 'אל תוכח לין פן ישנאך', והם קמים עלי לבלעני חנם".

עמד הרבי רבי אלימלך על דעתו, ויצא הכרוז שהרב האורח ידרוש בבית המדרש הגדול.

בהגיע השעה היעודה היה בית המדרש מלא בסקרנים, שבאו לשמע מה יאמר אורחו של הרב. ברור היה להם שהאורח יוכיחם על יחסם אליו, והתכוונו למלא פיהם שחוק ולשימו ללעג ולקלס.

אולם, להפתעתם הרבה, עלה הרבי רבי אלימלך לבימה והחל לטוהר את השרץ בק"ן טעמים. הוכיח שכמה וכמה אסורים אינם כה חמורים וכמה מנהגים אינם תקפים. דבריו נעמו לאזניהם והשביעו רצון. וכאשר עמד לסיים את דבריו, הביע בפני הקהל את צערם על כך שתם זמנו, ויש לו עוד רבות מה לומר, ועל כן קורא הוא להם לבוא גם למחרת כדי לשמוע את דברו אשר ישמיעם.

דרשתו עשתה לה כנפים כמובן, הכל סחו באורחו המפלא של הרב, שהרבה למצוא קולות בכל אותם דברים שהרב מחמיר עליהם כל כך ומוכיחם תדיר, כשכל קולא מנומקת כהלכה, ומיד הסכימו הכל שהרב האורח מבין לרוחם ולנפשם ויש לכבדו בכבוד הראוי לו.

ואכן, למחרת, בשעת הדרשה, היה בית המדרש גדוש

יהונתן מיין לקחת זאת מעמם באומרו שמאחר שהוא כבר זכה במצווה ונתן את כל הכסף שוב אין ברצונו למכור את המצווה ולשתפם בה, כי ודאי שיש זכות בהשתתפות הרבים במצווה, אך כיון וכבר זכה במצווה, שוב אין לו צורך לתת להם, אלא יניחו את המעות לצורך מצווה אחרת של פדיון שבויים שתזדמן להם.

ביני לביני נודע בריחתו של היהודי מבית הכלא, והחלו הגויים מחפשים נמרצות אחריו, ומשהעלו חרס בידם העלו את החשד שמא ידו של השומר במעל הזה, שהוא נתן לו לברוח ולהסתתר עד שלא יתן לעלות על עקבותיו. השומר שהבחין כי כלתה אליו הרעה והחבל מתהדק על צווארו, החליט שאין לו ברירה אחרת כי אם לברוח אף הוא למרחוק.

באמצע הלילה דפק השומר על דלת ביתו של הרבי ר' יהונתן לבקשו, אולם הרבנית השיבתו שבעלה נסע לכמה ימים לעיר אחרת. אמר לה הגוי: בוודאי יודעת את מהמצווה הגדולה שעשה בעלך, שבוזז את כל ממונו כדי לשחרר את היהודי מכלאו. והאשה עומדת ומשתאה כי לא ידעה מכלום.

המשיך השומר ואמר לה: מכיון שהחשדות כנגדי מתגברים, אין לי עצה כי אם לברוח מהעיר עד יעבור זעם. והיות ואין זה מן ההגיון להטלטל מעיר לעיר כאשר כל כספי ורכושי עמי, נמנית וגמרתי שהמקום הבטוח ביותר להפקיד את כל רכושי הוא אצל בעלך שבצדקתו הסכים ליתן את כל כספו למטרת המצווה, והוא נאמן עלי שכשאחזור לכאן ישיב לי את כל רכושי. והיה אם לא אשוב, דעו לכם כי כל כספי נתון לכם במתנה – סיים השומר ונעלם בעלגות הלילה.

מגודל בהלתו של השומר להתרחק מעירו, לא הבחין השומר שהוא דוהר עם סוסו היישר לתוך הנהר הסוער, וכמעט רגע שהוא נבלע במימיו הזועפים. למחרת היום, נמצאה גופתו של השומר צפה בשולי הנהר.

עברו כמה ימים, והרבי ר' יהונתן שב לביתו. הרבנית קדמה אותו בפנים צוהלות ושמחות, ונתנה לו שיר ושבחה על צדקותו הגדולה שמסר את כל ממונו למטרה הנעלית של מצוות פדיון שבויים, והוסיפה וסיפרה לו את כל מעשה הגוי שהפקיד את כל כספו אצלם, ועכשיו שמת קיבלו את כל כספם בתוספת מרובה על העיקר.

ויהי בשמוע הרבי ר' יהונתן את כל הדברים האלה, געה בבכייה גדולה ועצומה באומרו: הרי זה ראייה מן השמים שלא עלתה המצווה לרצון לפני יתברך, כי אנכי דימית שנתתי מממוני לצדקה והנה זרקו לי את המצווה בפני והחזירו לי את כספי.

לא נחה דעתו של הרבי ר' יהונתן עד שפנה לשאול שאלה מן השמים: מה חטא ומה פשע שטרפו לו את המצווה

שיאכילו וישקו כל רעב וצמא, ויעניקו מתת יד בעין יפה. חלפו שנים, הרבי רבי אלימלך מליזענסק זי"ע א הלך עם אחיו הרבי רבי זושא מאניפולי זי"ע א לאסוף כספים עבור פדיון שבויים. ומשבא לפניהם שמעו של אותו נדיב, שמו פעמיהם לעבר מעונו. ואכן, התקבלו בביתו בעין יפה, ומשרתי הגביר בקשו להעניק להם כדרכם את הסכום הקבוע. אך האחים הקדושים מיאנו ואמרו: "איננו אוספים עבור עצמנו. יהודים נמקים בבור כלאם בחצרות הפריצים, וזקוקים לסכומי כסף רבים לפדותם". כיון שכך, הניחום להכנס ללשכתו של הבעל הבית העשיר, ויהי אך דרך הרבי רבי אלימלך על מפתן החדר, חוורו פני הבעל הבית והתעלף. מהומה נוצרה במקום, ובקושי רב הצליחו לעוררו מעלפונו. וכאשר פקח עיניו אמר בחרדה: "אליהו הנביא הגיע לטול את ברכתו חזרה..."

הרגיעו הרבי רבי אלימלך זי"ע א ואמר לו: אינני אליהו הנביא, ולא באתי ליטול את הברכה. אדרבה, באתי לזכותכם במצות פדיון שבויים, ששכרה גדול ועצום. "לכמה כסף אתם נצרכים כדי לפדותם", שאל הבעל הבית העשיר. השיבו לו האחים הקדושים: "חמש מאות זהובים". ביקש הבעל הבית לשקול לידם את הסכום כולו, אך האחים הקדושים מיאנו באמרם: מבקשים אנו לזכות יהודים נוספים במצוה.

הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע א לא רצה שאיש אחד יתרום מכיסו את כל הכסף הדרוש לצורך בנין בית הכנסת, באומרו שרצונו שכל אחד מישראל יוכל ליטול חלק בבנייתו.

וכך הביא בספר 'פאר וכבוד' (כה ב): וזאת דבר ידוע לך, כי רצו ליתן להרה"ק כמה מעות אשר ירצה לגמור ולבנות את הבית הכנסת. ואמר, כי ירצה כי יהיה בזה חלק ונחלה לכל ישראל, וכל איש אשר יבוא שמה הנה הוא נותן לבנין בית הכנסת הלו. ובספר "בית הכנסת שבבעלזא" (עמוד עט) הביאו על כך את דברי רבינו יהודה החסיד ב'ספר חסידים' (סימן תקג): כל העושה זכר לא יהיה זכר. אחד היה בונה בית הכנסת יפה ורצו הקהל לתת עמו ולהשתתף עמו במעות ולא רצה כדי שיהיה לו ולזרעו לזכר ולשם, וכלה זרעו. וכן הביא במשנה ברורה (סימן קנ"ד סקנ"ט) את דברי הספר חסידים.

מעשה היה ברבי יחזקאל לנדא זצ"ל, בעל נודע ביהודה, שבהיותו בימי עלומיו בעיר ברוד באו אליו שני גדולי הדור להתרימו על מצות פדיון שבויים, והם היו זקוקים לג' מאות אדומים. הלך הרב לחדרו ולקח קערה של זהובים ובה היו ר"צ אדומים. אמר להם: זו נדבתי והשאר יתנו אחרים. שמחו הפרנסים על הנדבה והודו לו. וכשביקשו לצאת אמרו: שאלה אחת קטנה יש לנו לשאול את פי הרב, אחרי שנתן רוב רובו של הסכום למה לא נתן הכל, ועל עשרה זהובים צריכים אנו

ומלא מפה לפה, כולם נקבצו ובאו, והכל תלו באורה עיניים מצפות ומייחלות.

או אז פתח הרה"ק הרבי רבי אלימלך ואמר: טיידע ברודערלאך. אחים יקרים. לפני שנמשיך, נעיין שוב במה שאמרנו אמר. וכאן החל לפרט את כל אותם עניינים שבהם דן אמש אחת לאחת, ואמר כמה נפלא היה לו קולא פלונית היתה נכונה, ואולם כאשר נעיין במקורות הדינים ניווכח לראות שאין בסיס להוכחה שהובאה, וכנגדה עומדים דברי הפוסקים כחומה בצורה. מהקהל נשמעו אנקות אכזבה, אך הבינו הכל שאין מנוס ומוכרח שהדבר אסור בתכלית. ואם היתה פרצה בענין יש לשוב ולהעמיד את הדת על תלה ולמחות ביד המקלים, והפה שהתיר הוא הפה שאסר. כך עבר סעיף אחר סעיף וביאר כל דבר לגופו של עניין מפני מה באמת אין להקל ראש בכל אותם עניינים.

הקהל הרב שהשתתף בדברשתו, אחר שהגיעו בנכונות לקבל דבריו, הטו לו חן וחסד והסכימו עם דבריו והבינו שהצדק הוא עם רבם שהוכיחם באותם דברים, ולחנם התקוממו ורדפוהו. ואמנם, לאחר הדרשה הוליכם אל הרבי רבי שמעלקא לבקש את סליחתו ולפייסו, וגדל אז כבודו של רבם בעיני צאן מרעיתו ונישא מעמדו בעיניהם.

משעלה חפצו בידו, נפרד הרבי רבי אלימלך מבני המקום לשלום ופנה לחזור לעירו. בדרכו שמע שוב בת קול המכרזת ואומרת שגרם שמחה רבה בשמים. והואיל והבאת שלום בין אדם לחברו, ומכל שכן בין הרב הדומה למלאך, איש האלוקים, וצאן מרעיתו, הם מהדברים שהאדם יאכל פרותיהם בעולם הזה מלבד הקרן הקיימת לו לעולם הבא, על כן בשכר פעולתו תהא מצוה גודרת מצוה, וכל ברכה שיברך איזה יהודי שיהיה בתוך מעת לעת, תתקיים. צדיק גוזר והקב"ה מקיים.

הביט הרה"ק סביבותיו, ולא מצא יהודי שיוכל לברכו. המשיך והמשיך בדרכו, ציפה ויחל, ויהודי אין. היום פנה והשמש שקעה, הלילה עבר והשמש זרחה, והנה כל המעת לעת עומד להסתיים ואין לו את מי לברך. פרץ הרה"ק בבכי ואמר: "רבנו של עולם, מסרת לי מתנה ואין לי מה לעשות בה, מסרת לי ברכות ואין על מי להרעיף". הוא טרם כלה לדבר, ולפתע הבחין מרחוק ביהודי. רץ לקראתו כשהוא מברכו בשטף.

ראה היהודי אדם זר רץ לעברו וקורא קריאות בקול גדול, נבהל והחל לברוח. והרבי קורא: "עצור, עצור, רצוני לשוחח עמך". עצר היהודי, והרבי החל לשאלו למצבו. התאונן על דחק פרנסתו, וברכו בעשירות מופלגת.

מאותו יום הצליח היהודי בכל אשר פנה, גרף רווחים עצומים וקרנו עלתה בכבוד ובעושר רב. היהודי זכר שכל זה החל בפגישה המוזרה עם היהודי הזר, והיה בטוח שאליהו הנביא נקרה אליו, ועל כן קיבל על עצמו להרבות בצדקה וחסד ופתח דלתו לכל עני עובר אורח, והורה למשרתיו

לטרוח אצל בעלי הבתים. אמר להם הנודע ביהודה: משנה שלמה שכחתם, הרוצה שיתן הוא ולא יתנו אחרים עינו רעה בשל אחרים (ילקוט מעם לועז' מסכת אבות).

את הפסוק בפרשת השבוע, פרשת כי תשא (שמות ל טו): 'הַעֲשִׂיר לֹא יִרְבֶּה וְהַדֵּל לֹא יִמְעִיט מִמַּחְצִית הַשֶּׁקֶל לַתֵּת אֶת תְּרוּמַת ה' לִכְפֹּר עַל נַפְשֵׁיכֶם', ביאר הרה"ק החידושי הרי"ם מגור זיע"א, שהסיבה שלפיה אין לעשיר להרבות יותר ממחצית השקל היא לפי שהמעלה האמתית בצדקה היא שכל בני ישראל מתחברים יחד לנתינת הצדקה, ואין אדם אחד נותן את הכל. ואדרבה, גם אם יש לעשיר רצון ונדיבות הלב לתת יותר מכך, יש במה שהוא מחבר את כל בני ישראל יחד עמו במצות הצדקה, נחת רוח ורצון לפני הקב"ה עוד יותר מעצם נדיבות הלב.

וכך הביא בשמו, נכדו הרה"ק השפת אמת זיע"א (פרשת שקלים תרל"ה): כתיב 'הַעֲשִׂיר לֹא יִרְבֶּה וְהַדֵּל לֹא יִמְעִיט' וגו'. שמעתי מאמ"ז מו"ר ז"ל, כי העשיר שיש לו רוב נדיבות זה הכח יתן שלא ירבה וכו'. ונראה הטעם, כדי שיבטל עצמו לכללות ישראל, שידע שמה שכל בני ישראל מתחברים להיות שווה בנדבה זו, זה לרצון יותר מנדיבות שלו. ונראה שזה עצמו העצה שהדל לא ימעיט. שע"י שהצדיק מבטל עצמו אף שמעשיו מרובין ומשתוקק להרבות ומונע על ידי כלל ישראל לכן רצון הצדיק מתכנס בכלל ישראל, וזה נותן כח להדל שיהיה לו ג"כ נדיבות זה, כיון שמגיע נדיבות הצדיק היא בעבור כלל הציבור כנ"ל.

יסוד זה נמצא בדבריו עוד (סוכות תרל"ו): חז"ל אמרו ארבעה מינים נגד האנשים שבישראל שיש להם טעם וריח וטעם או ריח ובלי טעם ובלי ריח וכו' ושיהיו כולם אגודה אחת וכו'. כי באמת מה הפרש לפני המקום ב"ה בין הגדול או הפחות שבישראל לפי גודל רוממותו ית' מצד שבחר בישראל. ולכן זה העיקר לבטל עצמו תוך כלל ישראל ואז מעלה טעם וריח לפני הקדוש ברוך הוא.

אכן לבל יקלו ראש נדיבי עם מלפזר הונם לצדקה, יש בנותן טעם להציג דברי רבינו האלשיך הקדוש זיע"א בפרשת בהר (ויקרא כה כט) בביאור דברי המשנה במסכת אבות (פרק ה משנה יג): ארבע מדות בנותני צדקה: הרוצה שיתן ולא יתנו אחרים - עינו רעה בשל אחרים. יתנו אחרים והוא לא יתן - עינו רעה בשלו. יתן ויתנו אחרים - חסיד.

לא יתן ולא יתנו אחרים - רשע.

ומקשים המפרשים: מדוע מכנה המשנה את מי שאומר אתן צדקה ויתנו אחרים בתואר הנעלה של 'חסיד', והלא כל אחד מחויב לתת צדקה, וכי בשביל שאדם מקיים את חובתו ונותן צדקה, הוא הופך להיות 'חסיד'.

והנה לפי פירושו של האלשיך הקדוש שכתב שם: ואשר היה נראה לך שהוא 'צדיק' כשיתן ויתנו אחרים, זה היה אם יתן בכלל הנותנים. אבל כשהוא על נדיבות יקום ויקדש לכל למען ילמדו ממנו הרואים, הנה כיון שהוא מקדים 'חסיד' יקרא. וזהו 'יתן ויתנו אחרים', שהוא נותן תחלה ואחר כך יתנו אחרים שילמדו ממנו, זה חסיד יקרא על קדימתו.

ביאור הדברים, כי הנה מי שהוא אומר 'יתן ויתנו אחרים', הלא הוא גורם לעצמו נזק, שהרי הצדקה המעולה ביותר היא צדקה של מתן בסתר, שהיא שלימות הצדקה. אלא שאלה וקוץ בה, כי פעמים מאחר שאין הכל יודעים שנתן ממונו לצדקה, נמצא שגם אחרים אינם נותנים באמתלא שגם הוא הצדיק לא נתן, או לחילופין שמתרצים את אי נתינתם בכך שאף הם נותנים בסתר, ואין זה לפי המידה.

אמנם כאשר אותו צדיק המיוחד בנתינת מתן בסתר יתן צדקה בפרהסיא, יעורר הדבר גם אחרים לתת צדקה, ואם כן ודאי שמידת חסידות לוותר על שלימות המצוה והתעלותו הרוחנית לתועלת כללות ישראל ומצות הצדקה, ולפרסם הדבר שהוא נותן, כדי להביא לכך שגם אחרים יתנו. ויתור כזה על שלמות המצוה, כאשר הוא אכן נעשה לשם שמים, הוא זה שמביא את האדם להיות נקרא 'חסיד', וכדברי רש"י במסכת שבת (קכ.): מיהו חסיד לא מיקרי אלא אם כן מוותר משלו. והוא על פי דברי המשנה במסכת אבות (פרק ה משנה י): 'שלי שלך ושלך שלך - חסיד'. כי המוותר משלו לתועלת האחר, זה הוא חסיד.

על פי הדברים הללו, נבוא ונשלים זאת עם האמור לעיל, שבאמת אין התכלית שהעשיר יצמצם עצמו מליתן כדי שגם העני יוכל ליתן, אלא המטרה בדבר שהעשיר יגרום גם לעני ליתן, שבחינת 'העשיר לא ירבה' תהיה לטובת 'והדל לא ימעיט', היינו שיהיה כללות ישראל בחיבור אחד, להורות על הערבות שיש לכל אחד ואחד במצות הצדקה, לזכות בני אל חי. וכפי שמתבאר מדברי השפת אמת שהתכלית הוא שהצדיק יתן כח להדל שיהיה לו גם כן נדיבות.

(מתוך שיעורי הגה"ח רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)